

## ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

ANTONIO LA PERGOLA

της 16ης Δεκεμβρίου 1997 \*

**Νομικό πλαίσιο και πραγματικά περιστατικά των προσφυγών ακυρώσεως που ασκήθηκαν από τις νυν αναιρεσείουσες το 1993 ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

1. Μερικούς μόλις μήνες μετά την έκδοση της αποφάσεως στην υπόθεση Geotronics κατά Επιτροπής<sup>1</sup> (στο εξής: υπόθεση Geotronics), το Δικαστήριο καλείται και πάλι να αποφανθεί επί του παραδεκτού προσφυγών οι οποίες ασκήθηκαν, δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (στο εξής: Συνθήκη) από νομικά πρόσωπα και έχουν ως αίτημα την ακύρωση αποφάσεων τις οποίες έλαβε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: Επιτροπή) κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της στον τομέα της διαχειρίσεως των χρηματοδοτικών δράσεων που αφορούν τρίτες χώρες, στο πλαίσιο της «τριγωνικής σχέσεως» μεταξύ της Επιτροπής, του δικαιούχου κράτους και της αναδόχου επιχειρήσεως.

2. Ειδικότερα, οι υποθέσεις C-386/96 P, C-391/96 P και C-403/96 P έχουν ως αντικείμενο, αντιστοίχως, αιτήσεις αναιρέσεως τις οποίες άσκησαν χωριστά οι εταιρίες γαλλικού δικαίου Louis Dreyfus & Cie (στο εξής:

Dreyfus) και Compagnie Continentale (France) (στο εξής: Continentale), καθώς και η εταιρία Glencore Grain (πρώην Richco Commodities), συσταθείσα κατά το δίκαιο των Βερμούδων (στο εξής: Glencore), κατά των αποφάσεων που εξέδωσε γι' αυτές το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: Πρωτοδικείο) στις 24 Σεπτεμβρίου 1996<sup>2</sup>.

Με τις αποφάσεις αυτές, το Πρωτοδικείο — δεχόμενο την ένσταση απαραδέκτου που προβλήθηκε στις τρεις αυτές υποθέσεις, δυνάμει του άρθρου 114, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, από την Επιτροπή — έκρινε απαράδεκτες τις προσφυγές που είχαν ασκηθεί από τις ανωτέρω εταιρίες και αποσκοπούσαν στην ακύρωση αποφάσεως την οποία είχε λάβει η Επιτροπή στο πλαίσιο της εκ μέρους της Κοινότητας χορηγήσεως μεσοπρόθεσμου δανείου στη Ρωσική Ομοσπονδία<sup>3</sup>.

2 — Βλ. αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, T-485/93, Dreyfus κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1996, σ. II-1101), T-491/93, Richco κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1996, σ. II-1131), και T-494/93, Compagnie Continentale κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1996, σ. II-1157).

3 — Με την απόφαση εκείνη — η οποία περιέχεται σε έγγραφο το οποίο απέστειλε ο αρμόδιος για θέματα γεωργίας επίτροπος προς τον οικονομικό εκπρόσωπο της Ρωσικής Ομοσπονδίας — η Επιτροπή αρνήθηκε να ανιχνώσει σύμφωνες με τη συναφή κοινοτική ρυθμίση τις τροποποιήσεις που είχαν επενεχθεί στις συμβάσεις πωλήσεως που είχαν ήδη συναφθεί από τις εταιρίες Dreyfus, Continentale και Glencore με την κρατική εταιρία που ήταν επιφορτισμένη από τη Ρωσική Ομοσπονδία με τη διεξαγωγή δημοσίου διαγωνισμού για την προμήθεια σιταριού (βλ. κατωτέρω σημεία 15 έως 20).

\* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — Βλ. απόφαση της 22ας Απριλίου 1997, C-395/95 P (Σύλλογη 1997, σ. I-2271).

3. Το αντικείμενο της υποθέσεως C-404/96 P (στο εξής: υπόθεση Glencore II) είναι παρεμφερές: παράλληλα με την αίτηση αναιρέσεως που μόλις ανέφερα, η Glencore άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατ' άλλης αποφάσεως του Πρωτοδικείου που εκδόθηκε την ίδια ημέρα και με την οποία κρίθηκε απαράδεκτη η προσφυγή ακυρώσεως που είχε ασκήσει η συσταθείσα κατά το δίκαιο των Βερμούδων εταιρία κατ' άλλης αποφάσεως της Επιτροπής<sup>4</sup>.

4. Οι τέσσερις διαδικασίες που ανέφερα ανωτέρω — αν εξαιρέσουμε ορισμένες από πλευράς πραγματικών περιστατικών επουσιώδεις ή, εν πάση περιπτώσει, μη επηρεάζουσες τη νομική ανάλυση διαφορές — είναι συναφείς, καθόσον θέτουν τα ίδια ζητήματα. Συνεπώς, η λύση που προτείνω στο Δικαστήριο με τις παρούσες προτάσεις μου είναι ουσιαστικά ενιαία για όλες τις υποθέσεις αυτές.

Το νομικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά των διαφορών αυτών εκτίθενται λεπτομερώς στις τέσσερις αναιρεισιβαλλόμενες αποφάσεις<sup>5</sup>. Στη συνέχεια, θα τα αναφέρω μόνο στο μέτρο που θα είναι αναγκαίο για τη νομική ανάλυση που θα ακολουθήσει. Κατά τα λοιπά, εφόσον πρόκειται για αίτηση αναιρέσεως ασκηθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου — η οποία, δυνάμει του άρθρου 168 Α της Συνθήκης και του άρθρου 51 του Οργανισμού ΕΚ

του Δικαστηρίου, περιορίζεται στα νομικά ζητήματα —, το υποκείμενο πραγματικό πλαίσιο έχει, εκ των πραγμάτων, σχετική μόνο σημασία.

5. Όπως είναι γνωστό, από το 1989 και εντεύθεν, στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, κατόπιν της εφαρμογής μιας διαδικασίας εκτεταμένων πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, χορηγήθηκε οικονομική βοήθεια στο πλαίσιο μιας κοινοτικής πολιτικής αναπτυξιακών ενισχύσεων.

Η Κοινότητα συμβάλλει στην αντιμετώπιση των οικονομικών αναγκών αυτών των κρατών όχι μόνο διά της παραδοσιακής οδού της χορηγήσεως διαρθρωτικών δανείων, η οποία χρησιμοποιείται ευρέως για τα κράτη της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (τα αποκαλούμενα κράτη ΑΚΕ), για τις υπερπόντιες χώρες και εδάφη και για τα κράτη της λεκάνης της Μεσογείου, αλλά επίσης και μέσω χρηματοδοτήσεων που αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των δυσκολιών μακροοικονομικής προσαρμογής των αποδεκτριών χωρών, προκειμένου να ενισχυθούν οι προσπάθειες των χωρών αυτών για την ουσιαστική εγκαθίδρυση δημοκρατικών θεσμών και τη θέσπιση των καταλλήλων μακροοικονομικών πολιτικών καθώς και τη λήψη μέτρων οικονομικής αναδιορθώσεως συμφώνων προς τις αρχές της οικονομίας της αγοράς.

Οι χρηματοδοτήσεις αυτές, περιορισμένες χρονικώς, υποκειμένες σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις χορηγήσεως και στηριζόμενες σε εξατομικευμένη προσέγγιση, λαμβάνουν

4 — Βλ. απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, T-509/93, Richco κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-1181). Η δεύτερη απόφαση την οποία προσέβαλε η Glencore περιεχόταν σε έγγραφο το οποίο, στο πλαίσιο της εκ μέρους της Κοινότητας χορηγήσεως μεσοπροσέξιμου δανείου στην Ουκρανία, ο αιτών για θέματα γεωργίας επέταξε απέναντι στον οικονομικό εκπρόσωπο της διανοητικής Δημοκρατίας. Με την επίμαχη απόφαση, η Επιτροπή αρνήθηκε να αναγνωρίσει σύμφωνα με τις εφαρμοστέες κοινοτικές διατάξεις τη σύμβαση προμηθείας σιταριού την οποία είχε ήδη υπογράψει ο εξουσιοδοτημένος προς τούτο εκπρόσωπος της Ουκρανίας με την Glencore ως ανάδοχο επιχείρηση (βλ. κατωτέρω σημείο 21).

5 — Βλ. τις αποφάσεις που μνημονεύονται ανωτέρω στις υποσημειώσεις 2 και 4.

τη μορφή μεσοπροθέσμων δανείων που συμπληρώνουν τα δάνεια που χορηγούνται από τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς<sup>6</sup>.

6. Ειδικότερα, όσον αφορά τις παρούσες προτάσεις, τον Δεκέμβριο του 1991 το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: Συμβούλιο) εξέδωσε την απόφαση 91/658/ΕΟΚ<sup>7</sup>, με την οποία — ενόψει της σοβαρότητας της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής καταστάσεως της Σοβιετικής Ενώσεως και των Δημοκρατιών της, καθώς και της ανάγκης χορηγήσεως επείγουσας επιοικιστικής και ιατρικής βοήθειας στα κράτη αυτά (βλ. τρίτη και τέταρτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως 91/658) — χορήγησε στα εν λόγω κράτη μεσοπρόθεσμο δάνειο ύψους 1 250 εκατομμυρίων ECU κατ' ανώτατο όριο, του οποίου η διαχείριση ανατέθηκε στην Επιτροπή, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εισαγωγή γεωργικών προϊόντων, ειδών διατροφής και ιατρικού υλικού από την Κοινότητα ή τις προσηθεύτριες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που κατονομάζονται στην εν λόγω απόφαση.

Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της αποφάσεως 91/658 εξουσιοδοτούσε την Επιτροπή «να οριστικοποιήσει, μαζί με τις αρχές της ΕΣΣΔ και των Δημοκρατιών της (...) τους

οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς όρους που συνοδεύουν τη χορήγηση του δανείου καθώς και τους κανόνες για τη διάθεση των κεφαλαίων και τις αναγκαίες εγγυήσεις για να εξασφαλιστεί η αποπληρωμή του δανείου».

7. Στη συνέχεια, οι λεπτομερείς κανόνες για τη χορήγηση του εν λόγω δανείου διευκρινίστηκαν από την Επιτροπή με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1897/92<sup>8</sup>.

8. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του κανονισμού 1897/92, στις 9 Δεκεμβρίου 1992, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η Ρωσική Ομοσπονδία και ο οικονομικός εκπρόσωπός της — η Vnesheconombank (στο εξής: VEB) — υπέγραψαν συμφωνία-πλαίσιο σχετικά με τη χορήγηση στη VEB, υπό την εγγύηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας, μεσοπρόθεσμου δανείου ύψους 349 εκατομμυρίων ECU κατά κύριο κεφάλαιο, για ανώτατη διάρκεια τριών ετών (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο με τη Ρωσική Ομοσπονδία).

6 — Βλ. A. Espino Morcillo και S. Kollias: «Emprunts», στο C. Gavalda και R. Kovar: (dir.) *Répertoire de droit communautaire*, Παρίσι 1992 (έκδοση υπό μορφή κινητών φύλλων, Ιανουάριος 1993), τόμος II, σημεία 51 έως 67.

7 — Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1991, για τη χορήγηση μεσοπρόθεσμου δανείου στη Σοβιετική Ένωση και τις Δημοκρατίες της (ΕΕ L 362, σ. 89). Με την απόφαση αυτή, το Συμβούλιο υιοθέτησε την πρόταση που είχε υποβάλει τον προηγούμενο μήνα η Επιτροπή, ιδίως ως συντακτικό όργανο της ομάδας των 24 εκβιομηχανισμένων χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως [βλ. πρόταση της Επιτροπής, της 8ης Νοεμβρίου 1991, για απόφαση του Συμβουλίου για τη χορήγηση μεσοπρόθεσμου δανείου στην ΕΣΣΔ και τις Δημοκρατίες της, COM(91) 443 τελικό, ΕΕ C 320, σ. 3].

Η συμφωνία-πλαίσιο με τη Ρωσική Ομοσπονδία προέβλεπε ειδικό καθεστώς για τη χορήγηση του δανείου. Πρέπει να τονιστεί η ιδιαίτερη σημασία των διατάξεων του σημείου 6 της συμφωνίας αυτής, που αφορούσαν την αποκλειστική καταβολή του

8 — Κανονισμός της 9ης Ιουλίου 1992, για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων σχετικά με τη χορήγηση μεσοπρόθεσμου δανείου στη Σοβιετική Ένωση και στις Δημοκρατίες της όπως προβλέπεται με την απόφαση 91/658 (ΕΕ L 191, σ. 22).

δανείου προς κάλυψη ανεκκλήτων ενεργυών πιστώσεων παρασχεθεισών από τη VEB<sup>9</sup>, σύμφωνα με τα συνήθη διεθνή πρό-

τυπα<sup>10</sup>, κατ' εφαρμογήν των συμβάσεων παραδόσεως προϊόντων που προβλέπει η απόφαση 91/658. Κατά το ως άνω σημείο 6, η εκταμίευση του δανείου εξηρητάτο από την προϋπόθεση ότι τίσον οι εμπορικές συμβάσεις που συνάπτονταν από τις αρμόδιες ρωσικές αρχές όσο και οι ενέγγυες πιστώσεις που παρέχονταν από αυτές θα αναγνωρίζονταν από την Επιτροπή ως σύμφωνες προς την απόφαση 91/658 και τη συμφωνία-πλαίσιο.

9 — Ως γνωστόν, η ενέγγυα πίστωση αντιπροσωπεύει το μέσο πληρωμής το οποίο χρησιμοποιείται εκ παραδόσεως στις διεθνείς συμβάσεις πωλήσεως, καθόσον η όμοιη του επιτρέπει τη μείωση των κινδύνων που ενέχουν σινηθώς αυτού του είδους οι εμπορικές πράξεις. Ο μηχανισμός της ενέγγυας πιστώσεως, στην απλούστερή του μορφή, στηρίζεται στην αίτηση με την οποία αυτός που ενδείκνυται να αστακαλέσει εντολέας (ήτοι ο αγοραστής ορισμένων αγαθών ή υπηρεσιών) ζητεί από την τράπεζα της επιλογής του (που υποκαλείται πιστώτρια τράπεζα): i) να ανοίξει ενέγγυα πίστωση υπέρ του δικαιούχου (ήτοι του πωλητή ή του παρέχοντος την υπηρεσία) και ii) να προβεί στην πληρωμή του αντιτοίχου ποσού, με την προσκόμιση στην πιστώτρια τράπεζα (ή τον εκπρόσωπό της), εκ μέρους του δικαιούχου (ή από την τράπεζά του, ενεργούσης ως εκπροσώπου του δικαιούχου), των δικαιολογητικών που απαιτείται ο εντολέας στην πιστωτική επιστολή. Εφόσον τα έγγραφα που εγκρίνει η πιστώτρια τράπεζα είναι σύμφωνα με τους όρους της πιστώσεως, ο εντολέας αναλαμβάνει την υποχρέωση να εξοφλήσει στην τράπεζα όχι μόνον το ποσό το οποίο αυτή προκατέβαλε στον δικαιούχο, αλλά και τυχόν προμήθεια και τόκους. Παρατηρείται ότι η υποχρέωση που αναλαμβάνει η πιστώτρια τράπεζα έναντι του δικαιούχου είναι ανεξάρτητη της συμπίνασης πωλήσεως την οποία ο τελευταίος έχει συνάψει με τον εντολέα κατά συνέπεια (πλην των περιπτώσεων των ανακλήτων πιστώσεων, στις οποίες οι αναφερθέντες κατατέροι), η τράπεζα υποχρεούται να καταβάλει το αναφερόμενο από τον εντολέα ποσό, αφού ελέγξει ότι τα προσκομιθέντα έγγραφα είναι σύμφωνα με τους όρους της πιστώσεως και κατατέθηκαν κανονικά, χωρίς να μπορεί να προβάλει καμία ένσταση αφορώσα την υποκείμενη σχέση.

Εξάλλου, στην πλέον συνήθη μορφή ενέγγυας πιστώσεως, η πιστώτρια τράπεζα αναθέτει σε άλλη τράπεζα (κατά κανόνα στην ανταποκρίτρια της πιστώτριας τράπεζας στη χώρα του δικαιούχου) να προβεί σε «αναγγελία της πιστώσεως»: στην περίπτωση αυτή, η τράπεζα του δικαιούχου καταβάλλει ο' αυτόν το ποσό ως εκπρόσωπος της πιστώτριας τράπεζας, επί προκομιση των δικαιολογητικών. Η τράπεζα που προβαίνει στην αναγγελία του ανοίγματος της πιστώσεως δεν υπέχει, ωστόσο, καμία υποχρέωση έναντι του δικαιούχου. Πάντως, ο προμηθευτής που επιθυμεί να μειώσει τους κινδύνους της μη εκτελέσεως της υποχρέωσης του αγοραστή μπορεί να αιτείται ώστε η ενέγγυα πίστωση που ανοίγει ο εντολέας να του «επιβεβαιωθεί» από τράπεζα της χώρας του. Η αποκαλούμενη «επιβεβαιωμένη» τράπεζα αναλαμβάνει, τότε, αυτοτελή υποχρέωση έναντι του δικαιούχου, προσθέτοντας τη δική της δέσμευση στη δέσμευση της πιστώτριας τράπεζας προς εκτέλεση της πληρωμής που ζητεί ο αγοραστής, με μόνη την προϋπόθεση ότι τα έγγραφα που θα προσκομισθούν θα είναι σύμφωνα με τα απαιτούμενα στην πιστωτική επιστολή.

Τέλος, ενώ η ανεκκλήτη ενέγγυα πίστωση — η οποία γεννά άμεση υποχρέωση της πιστώτριας τράπεζας να καταβάλει το ζητούμενο ποσό, με μόνη προϋπόθεση ότι τα έγγραφα που οι προσκομίζει ο δικαιούχος θα είναι σύμφωνα με αυτά που αναφέρονται στην εγγυητική επιστολή — είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην εμπορική πρακτική, γίνεται λόγος για ανακλήτη ενέγγυα πίστωση όταν η πιστώτρια τράπεζα δεν αναλαμβάνει καμία δέσμευση έναντι του δικαιούχου και παραμένει κατά πάσα περίπτωση ελεύθερη να αρνηθεί την πληρωμή (π.χ. όταν κριθεί ότι η οικονομική κατάσταση του εντολέα επιδεινώθηκε μετά το άνοιγμα της πιστώσεως). Εξάλλου, για ευνοήτους λόγους, η τελευταία αυτή μορφή ενέγγυας πιστώσεως δεν χρησιμοποιείται σχεδόν καθόλου στην εμπορική πρακτική (βλ. Α. Gianpieri: «Il credito documentario», *Nuova giur. civ. commentaria*, 1992, II, σ. 318, και συγκεκριμένα σ. 318 και 319, και R. Jack, *Documentary Credits*, Λονδίνο-Δουβλίνο-Εδιμβούργο 1991, σ. 1 έως 24).

9. Με τη σύμβαση δανείου που προβλέπει η συμφωνία-πλαίσιο με τη Ρωσική Ομοσπονδία και η οποία συνάφθηκε αυθημερόν μεταξύ της Επιτροπής και της VEB τέθηκε στη διάθεση της VEB πίστωση της οποίας μορούσε να κάνει χρήση κατά τη διάρκεια της περιόδου εκταμιεύσεως (15 Ιανουαρίου 1993 έως 15 Ιουλίου 1993) για την εξόφληση των αγαθών που παραδίδονται σε εκτέλεση των συμβάσεων που έχει εγκρίνει η Επιτροπή.

10. Όσον αφορά την υπόθεση *Glencore II*, για την εκταμίευση του δανείου προς την Ουκρανία ίσχυαν ανάλογοι όροι. Στις 13 Ιουλίου 1992, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και η Δημοκρατία της Ουκρανίας υπέγραψαν συμφωνία-πλαίσιο για τη χορήγηση μεσοπρόθεσμου δανείου ύψους 130 εκατομμυρίων ECU κατά κύριο κεφάλαιο, για ανώτατη διάρκεια τριών ετών, μέσω της *State Export-Import Bank of Ukraine* (στο εξής: SEIB), του οικονομικού εκπροσώπου της Ουκρανίας (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο με την Ουκρανία).

10 — Ο μηχανισμός της ανεκκλήτης ενέγγυας πιστώσεως που προβλέπουν οι συμβάσεις δανείου τις οποίες η Επιτροπή συνήψε με τη VEB και τη SEIB (βλ. κατατέροι σημεία 9 και 10) ήταν σύμφωνα προς τις «ενιαίες συνήθειες και πρακτικές για τις ενέγγυες πιστώσεις» τις οποίες έχει καταρτίσει το Επιμελητήριο Διεθνούς Εμπορίου του Παρισιού (αναθεώρηση 1983, δημόσιαση ICC αριθ. 400) και τις οποίες η Κοινότητα υιοθέτησε ως κοινό υπόδειγμα ενέγγυας πιστώσεως προς χρήση των πιστωτηρίων τραπεζών.

Την ίδια ημέρα, η Επιτροπή, η SEIB και η Ουκρανία συνήψαν τη σύμβαση δανείου που προέβλεπε η συμφωνία-πλαίσιο με την Ουκρανία και με την οποία ανοίχθηκε πίστωση — με τον μηχανισμό ανοίγματος πιστώσεως δι' εγγυητικών επιστολών — για τη συμβατική καθορισθείσα περίοδο εξαμηνύσεως (20 Αυγούστου 1992 έως 20 Απριλίου 1993).

11. Στο πλαίσιο καθεμιάς από τις δύο συμβάσεις δανείου τις οποίες συνήψε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η τυπική θέση της Επιτροπής και των κρατικών οργανισμών που εμπλέκονταν καθ' οιονδήποτε τρόπο στην αγορά των προϊόντων που αποτελούσαν το αντικείμενο χρηματοδότησεως μπορεί να περιγραφεί ως ακολούθως.

12. Η Επιτροπή: i) συνήψε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας δάνειο με σκοπό τη συγκέντρωση των αναγκαίων πόρων που ερχόκειτο να θεθούν στη διάθεση της Σοβιετικής Ενώσεως και των Δημοκρατιών της, υπό μορφή δανείων των οποίων τη διαχείριση αναλάμβανε η Επιτροπή<sup>11</sup>, ii) διαπραγματεύθηκε τα δάνεια προς τις Δημοκρατίες βάσει συμφωνιών που συνήψε με καθεμία από αυτές, στις οποίες περιλαμβάνονταν και ειδικοί όροι εξαμηνύσεως, iii) στο πλαίσιο της

«πλήρους διακριτικής ευχέρειάς της»<sup>12</sup>, επιφυλάχθηκε να καθορίσει — μέσω του λεγόμενου «επιβεβαιωτικού υπομνήματος»<sup>13</sup> — κατά πόσον οι συμβάσεις πωλήσεως που της έχουν κοινοποιηθεί από την ενδιαφερόμενη Δημοκρατία ή τον οικονομικό της εκπρόσωπο (βλ. κατωτέρω), μπορούσαν να τύχουν χρηματοδοτήσεως, και iv), σε περίπτωση αποδεδειγμένου συμβιβαστού των συμβάσεων, έλεγχε κατά πόσον οι ενέγγυες πιστώσεις που είχαν εκδώσει οι οικονομικοί εκπρόσωποι των ενδιαφερομένων Δημοκρατιών ανταποκρίνονταν στους όρους του επιβεβαιωτικού εγγράφου, εγκρίνοντας τις αιτήσεις εξαμηνύσεως που της υπέβαλε η VEB (ή η SEIB) και επιτρέποντας την καταβολή των συμβατικών συμφωνηθέντων ποσών εντός εύλογης προθεσμίας από την αποστολή δεσμεύσεως εξοφλήσεως προς την επιβεβαιούσα ή την επιφορτισμένη με την αναγγελία τράπεζα που καθοριζόταν στη σύμβαση παραδόσεως των αγαθών (υπό την επιφύλαξη ότι η Επιτροπή ενέκρινε την εν λόγω τράπεζα)<sup>14</sup>.

Εμμένω στο ότι η εν λόγω αναγνώριση του συμφώνου των εμπορικών συμβάσεων και των ενεργών πιστώσεων με την κοινοτική ρύθμιση προϋπέθετε ότι πληροούνταν όλα τα κριτήρια τόσο της αποφάσεως 91/658 όσο και των συμφωνιών-πλασίων. Τα κριτήρια αυτά περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, τη διττή προϋπόθεση ότι η εισαγωγή των

11 — Σύμφωνα με το άρθρο 2 της αποφάσεως 91/658, στις 15 Ιανουαρίου 1993, η Επιτροπή, ενεργούσα εξ ονόματος της Κοινότητας ως δανειολήτριας, συνήψε με όμιλο τραπεζών επικεφαλής του οποίου ήταν η Crédi Lyonnais, σύμβαση δανείου, με ρητώς αναφερόμενο σκοπό τη χρηματοδότηση του δανείου που είχε χορηγηθεί στη Ρωσική Ομοσπονδία. Δυνάμει της συμφωνίας αυτής, η Κοινότητα είχε πρόθυβα στην πίστωση που της είχε χορηγηθεί από τις δανειοδότριες τράπεζες υπό μορφή προκαταβολών καταβλλομένων κατόπιν της εκδόσεως των σημειωμάτων εξαμηνύσεως. Αρχικός, δεδομένου του δεσμού που υφίσταται μεταξύ της εν λόγω συμφωνίας και της χρηματοδότησεως που χορηγείται στη VEB, η συμφωνία δανείου της 15ης Ιανουαρίου 1993 προέβλεπε ότι η Επιτροπή, κατά τον χρόνο εκδόσεως σημειωμάτων εξαμηνύσεως, μπορούσε να δώσει στη Crédi Lyonnais την ειδική εντολή να προβεί στην εν λόγω καταβολή απενθείας από τραπεζικούς λογαριασμούς άλλους από τους λογαριασμούς της Κοινότητας (όπου ο λογαριασμός της επιβεβαιούσας τράπεζας ή της πιστώτριας τράπεζας).

12 — Βλ. σημείο 5.1, στοιχείο b, των συμβάσεων δανείου που συνήψε η Επιτροπή, αντιστοίχως, με τη VEB και με την Ουκρανία και τη SEIB.

13 — Το επιβεβαιωτικό έγγραφο, το οποίο περιείχε όλες τις υποχρεωτικές ενδείξεις που έπρεπε να περιέχονται σε όλα τα επόμενα έγγραφα — συμπεριλαμβανομένων των ενεργών πιστώσεων — απευθυνόταν από την Επιτροπή προς τη VEB ή τη SEIB, με ανέγγραφο προς την τράπεζα (που αποκαλείται διαχειρίτρια τράπεζα) στην οποία η Επιτροπή έχει αναθέσει τη διαχείριση της διυδικαίας των πληρωμών.

14 — Με τη δέσμευση εξοφλήσεως, η οποία αποπελάσσεται μαζί με έγγραφο της παρέχουσας την κάλυψη διαχειρίτριας τράπεζας, η Επιτροπή αναλάμβανε τη δέσμευση να εκπληρώσει την υποχρέωση της πιστώτριας τράπεζας κατόπιν αιτήσεως της επιβεβαιούσας ή της επιφορτισμένης με την αναγγελία τράπεζας που όριζε ο περιηγητής. Η τράπεζα αυτή, μετά την παραλαβή της δεσμεύσεως εξοφλήσεως, απήθυνε αίτηση εξοφλήσεως στη διαχειρίτρια τράπεζα, η οποία προέβαινε εντός τριών ημερών στην εξοφλήση, σε ΕC.U, του εγκεκριμένου ποσού.

προϊόντων που καλύπτονταν από τη χρηματοδότηση πραγματοποιείται τηρουμένων των κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού και με τις τιμές που ισχύουν στην παγκόσμια αγορά (βλ. άρθρο 4, παράγραφος 3, της αποφάσεως 91/658)<sup>15</sup>.

13. Οι Exportkhleb και Ukrimprex, οργανισμοί επιφορτισμένοι αντιστοίχως από τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία να διαπραγματευθούν εξ ονόματός τους τις αγορές σιταριού, επέλεξαν τις αναδόχους επιχειρήσεις με διαδικασία προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών και διεξήγαγαν τις διαπραγματεύσεις όσον αφορά τις συμβάσεις προμηθείας που υπέγραψαν.

14. Τέλος, ο οικονομικός εκπρόσωπος που ορίστηκε από κάθε μία από τις δύο Δημοκρατίες, ήτοι η VEB και η SEIB: i) κοινοποίησε στην Επιτροπή τις εμπορικές συμβάσεις που είχαν συναφθεί ώστε να αναγνωριστεί ότι ήταν σύμφωνες με τις ανωτέρω προϋποθέσεις, ii) μόλις έλαβε το επιβεβαιωτικό υπόμνημα εξέδωσε ανέκκλητες ενέγγυες πιστώσεις που μπορούσαν να τύχουν της κοινοτικής εγγυήσεως (καθόσον ανταποκρίνονταν στους όρους του εν λόγω υπομνήματος) και για τις οποίες ενδεχομένως χρειαζόταν, κατόπιν αιτήσεως του προμηθευτή, επιβεβαίωση εκ μέρους

της τράπεζας που αυτός είχε ορίσει<sup>16</sup>, και iii) απήρθη στην Επιτροπή, εντός της περιόδου εκταμεύσεως που προέβλεπε η σύμβαση, αίτηση εκταμεύσεως υπέρ της επιβεβαιούσας ή της επιφορτισμένης με την αναγγελία της πιστώσεως τράπεζας, την οποία είχε ορίσει ο προμηθευτής και εγκρίνει η Επιτροπή.

15. Πρέπει, επίσης, να υπενθυμιστεί η χρονολογική σειρά των πραγματικών περιστατικών των υπό κρίση διαφορών.

Το 1992, εν αναμονή της συνάψεως της συμφωνίας-πλασιού με τη Ρωσική Ομοσπονδία (βλ. ανωτέρω σημείο 8), η Exportkhleb διοργάνωσε ανεπίσημη διαδικασία προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, ελθούσα σε επαφή με διάφορες εταιρίες διεθνούς εμπορίου. Μεταξύ των οκτώ επιχειρήσεων που επέλεξε η Exportkhleb περιλαμβάνονταν — όσον αφορά τις υπό κρίση υποθέσεις — και οι αναιρεσεύουσες.

Στις 27 Νοεμβρίου 1992, η Continentale συνήψε με τον εκπρόσωπο της Ρωσικής Ομοσπονδίας δύο συμβάσεις πωλήσεως,

15 — Βλ. επίσης τα άρθρα 4, παράγραφος 2, και 5, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1897/92, τα οποία εξάρτουσαν την εκ μέρους της Επιτροπής αναγνώριση των συμβάσεων προμηθείας που συνάπτονται από τις ενδιαφερόμενες Δημοκρατίες, μεταξύ άλλων, από τη διετή προϋπόθεση ότι οι συμβάσεις: i) έχουν συναφθεί «βίαια διαδικασία με την οποία εξισορροπείται ο ελεύθερος ανταγωνισμός» (πρέπει, δηλαδή, να έχουν ληφθεί τουλάχιστον τρεις προφορές) και ii) προσφέρουν «τους εννοιακότερους όρους αγοράς σε σχέση με την τιμή η οποία ισχύει κανονικά στις διεθνείς αγορές».

16 — Με τις ενέγγυες πιστώσεις που παρέσχαν, οι οικονομικοί εκπρόσωποι της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας ζήτησαν από την ανταποκρίτρια τράπεζά τους στις χώρες του προμηθευτή να αναγγέλουν την εν λόγω πίστωση, επιτρέποντάς της να αναλάβει επιπροσέτως — με επιβεβαίωση — αυτοτελή υποχρέωση πληρωμής, αν ο δικαιούχος το ζητούσε. Αντίγραφο των πιστωτικών επιστολών που εξέδωσαν η VEB και η SEIB απεστάλη στις υπηρεσίες της Επιτροπής και στη διαχειρίτρια τράπεζα, προκειμένου να εξακριβωθεί το σύμφωνο των υποχρεωτικών όρων (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 13). Η διαχειρίτρια τράπεζα, με τη σειρά της, πληροφόρησε την επιφορτισμένη με την αναγγελία ή την επιβεβαίωση τράπεζα ότι η πληρωμή θα γινόταν μόνον όταν θα υποβαλλόταν στην Επιτροπή αίτηση εκταμεύσεως εκ μέρους της VEB ή της SEIB.

αφορώσες αντιστοίχως 450 000 τόνους προϊόντων αλευροποιίας σιταριού, αντί τιμήματος 140,4 δολαρίων ΗΠΑ (US\$) ανά τόνο, και 35 000 τόνων σκληρού σιταριού, αντί τιμήματος 145 US\$ ανά τόνο.

Στις 28 Νοεμβρίου 1992, η Exportkheib συνήψε με την Dreyfus σύμβαση για την παράδοση 325 000 τόνων σιταριού, αντί τιμήματος 140,5 US\$ ανά τόνο, και με την Glencore σύμβαση για την παράδοση 700 000 τόνων σιταριού, αντί τιμήματος 140 US\$ ανά τόνο.

Όλες οι συμβάσεις που συνήψε η Exportkheib με τις προμηθεύτριες επιχειρήσεις περιείχαν όμοιους όρους, όπως π.χ. σχετικά με την παράδοση των πωληθέντων εμπορευμάτων (παράδοση CIF Free ούι) και την προθεσμία φορτώσεώς τους (η οποία έληγε στις 28 Φεβρουαρίου 1993).

Για τις ανάγκες των παρουσών προτάσεων, μεταξύ όλων των διατάξεων που περιείχαν οι εν λόγω συμβάσεις ενδιαφέρουν κυρίως η αναβλητική ρήτρα η οποία εξαγορεύει την εκτέλεση των συμβατικών υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένης της καταβολής του τιμήματος, από την εκ μέρους της Επιτροπής αναγνώριση της πληρώσεως των προϋποθέσεων χορηγήσεως της χρηματοδο-

τήσεως (στο εξής: αναβλητική αίρεση)<sup>17</sup>, και η ρήτρα συνυποσχετικού διαιτησίας η οποία αναγνώριζε αρμοδιότητα υπέρ των διαιτητικών δικαστηρίων των εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων, αντιστοίχως, της Μόσχας και του Κιέβου για όλες τις τυχόν διαφορές όσον αφορά τις συμβάσεις προμηθείας<sup>18</sup>.

16. Η Επιτροπή, αφού ζήτησε από τις τρεις εταιρίες, τον Ιανουάριο του 1993, ορισμένα στοιχεία (όπως η συναλλαγματική ισοτιμία US\$/ECU) που δεν αναφέρονταν στο κείμενο των συμβάσεων πωλήσεως που είχε υπογράψει η Exportkheib, απηύθυνε στη VEB, ως έγκριση των συμβάσεων αυτών, επιβεβαιωτικό υπόμνημα με ημερομηνία 27 Ιανουαρίου 1993.

Κατά τις τρεις αναιρεσεύουσες εταιρίες, το υπόμνημα αυτό της Επιτροπής εμφάνιζε

17 — Το σημείο 1 των συμβάσεων προμηθείας που συνήψε η Exportkheib όριζε τα εξής: «Η παρούσα συμφωνία συνάπτεται υπό την επιφύλαξη της εγκρίσεως εκ μέρους των αρχών της EOK και της τριμερούς συμφωνίας μεταξύ του οικονομικού εκπροσώπου της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της εντεταλμένης τράπεζας εκ μέρους των αρχών της EOK [This contract is concluded subject to approval of EEC (recitius, EEC) authorities and the bank agreement between authorised bank of Russian Federation and the bank authorised by the EEC authorities]». Εξάλλου, το σημείο 4 των εν λόγω συμβάσεων, που τελοφορείται «Πληρωμή», όριζε τα εξής: «Η παρούσα σύμβαση εξαρτάται από την παραλαβή, εκ μέρους της αρμόδιας επιβεβαιούσας τράπεζας, δηλώσεως περί αναλήψεως δευτερεύουσας εκ μέρους του δικαιούχου του καλύπτοντος λογαριασμού (της εντεταλμένης από την EOK τράπεζας) [This contract is subject to receipt (sic) by the relevant advising bank of an appropriate undertaking from the cover account holder (Bank authorised by EEC)]».

Ομοίως, σύμφωνα με τους όρους της συμβάσεως προμηθείας που συνήφθη μεταξύ της Ukimpex και της Glencore, ο εκπρόσωπος της Ουκρανίας όφειλε να «συγκεντρώσει όλες τις απαραίτητες εγκρίσεις και, ιδίως, την αναγνώριση της συμβάσεως από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (to obtain all necessary agreements such as approval of the relating contract by the Commission of the European Communities)». Όσον αφορά την εξόφληση κάθε φορέου εμπορευμάτων, η σύμβαση προέβλεπε ότι θα γινόταν «σύμφωνα με τους όρους της συμβάσεως δανείου EOK (in accordance with the terms of an EEC Loan Agreement)».

18 — Βλ., π.χ., το σημείο 11 της λεγομένης προτύπου συμφωνίας Eurgrain 2, την οποία η Exportkheib συνήψε με τις διάφορες αναδόχους επιχειρήσεις ταυτοχρόνως με τις συμβάσεις προμηθείας και η οποία ρητάς μνημονεύεται στο σημείο 6 των συμβάσεων αυτών.

ορισμένες σημαντικές διαφορές σε σχέση με το περιεχόμενο των συμβάσεων: συγκεκριμένα, η προθεσμία φορτώσεως που προέβλεπε ήταν η 31η Μαρτίου 1993, η δε συναλλαγματική ισοτιμία US\$/ECU καθοριζόταν σε διαφορετικό επίπεδο από εκείνο το οποίο οι προμηθεύτριες επιχειρήσεις είχαν προτείνει αντιστοίχως στην αγοράστρια εταιρία.

17. Στις 4 Φεβρουαρίου 1993, η VEB εξέδωσε, κατόπιν εντολής της Exportkheib, τις ανέκκλητες εγγυητικές επιστολές υπέρ της Dreyfus, της Continentale και της Glencore και, στις 9 Φεβρουαρίου 1993, απέστειλε στην Επιτροπή τις σχετικές αιτήσεις πληρωμής. Ωστόσο, για λόγους που δεν διευκρινίζονται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση του Πρωτοδικείου, οι ως άνω εγγυητικές επιστολές δεν άρχισαν να ισχύουν παρά μερικές ημέρες αργότερα, μεταξύ 16ης και 25ης Φεβρουαρίου ανάλογα με την περίπτωση. Μόνον από τις ημερομηνίες αυτές οι ανταποκρίτριες τράπεζες στις χώρες των προμηθευτών έλαβαν από την Επιτροπή τις δεσμεύσεις πληρωμής όσον αφορά τις διάφορες εμπορικές πράξεις.

Λόγω της επακόλουθης επιβραδύνσεως των εργασιών φορτώσεως, οι προμηθεύτριες επιχειρήσεις γνωστοποίησαν στην Exportkheib ότι δεν ήταν πλέον σε θέση να τηρήσουν την αρχικώς συμφωνηθείσα προθεσμία για τη φόρτωση του συνόλου των εμπορευμάτων.

18. Όμως, επειδή, κατά τις αναιρεσεύσεις, στη διάρκεια της — ωστόσο βραχείας — περιόδου που μεσολάβησε από τη σύναψη των συμβάσεων, η τιμή του σιταριού στη διεθνή αγορά είχε παρουσιάσει σημαντική αύξηση της τάξεως του 13 % (και είχε

ανέλθει από 132 σε 149,5 US\$ ανά τόνο FOB Rouen), η Exportkheib ζήτησε από όλες τις προμηθεύτριες επιχειρήσεις — κατά τη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 22 και 23 Φεβρουαρίου 1993 — να υποβάλουν νέες προσφορές τιμών για την παράδοση του — όπως συμφωνήθηκε να αποκαλείται — «προβλεπόμενου υπολοίπου» (δηλαδή των ποσοτήτων προϊόντων για τις οποίες φαινόταν εύλογο να θεωρηθεί ότι δεν θα παραδίδονταν εγκαίρως).

Κατά το πέρας διαπραγματεύσεων, στο πλαίσιο των οποίων οι επιλεγείσες επιχειρήσεις υποχρεώθηκαν να ευθυγραμμιστούν με τη χαμηλότερη προσφορά (ήτοι 155 US\$ ανά τόνο), οι επιχειρήσεις αυτές συμφώνησαν τόσο μεταξύ τους όσο και με την Exportkheib για την κατανομή των νέων ποσοτήτων που έπρεπε να παραδοθούν έως τις 30 Απριλίου 1993.

Πιο συγκεκριμένα: στην Dreyfus χορηγήθηκε ποσόστωση 185 000 τόνων, στην Glencore ποσόστωση 450 000 τόνων και στην Continentale ποσοτώσεις 20 000 τόνων σκληρού σιταριού (ή προϊόντων αλευροποιίας σιταριού) και 300 000 τόνων προϊόντων αλευροποιίας σιταριού (εκ των οποίων οι 120 000 στην αρχικώς συμφωνηθείσα τιμή των 140,4 US\$ και οι 180 000 στην τιμή των 150 US\$ ανά τόνο).

19. Στις 9 Μαρτίου 1993, η Exportkheib κοινοποίησε στην Επιτροπή τις συμβατικές τροποποιήσεις που είχαν συμφωνηθεί (αλλά, κατά την ημερομηνία εκείνη, δεν είχαν ακόμα οριστικοποιηθεί) με πέντε από τους επιλεγέντες προμηθευτές.

Με έγγραφο της 12ης Μαρτίου 1993, ο γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως Γεωργίας (ΓΔ VI) της Επιτροπής απάντησε στην Exprotkhleб πληροφορώντας την ότι οι εν λόγω τροποποιήσεις δεν μπορούσαν να γίνουν δεκτές παρά μόνον αν δεν συνεπάγονταν υπέρβαση της συνολικής αξίας των παραδόσεων αιτηρών που αποτελούσαν το αντικείμενο της χρηματοδοτήσεως, η οποία είχε ήδη καθοριστεί με το επιβεβαιωτικό υπόμνημα της 27ης Ιανουαρίου 1993. Η προϋπόθεση αυτή μπορούσε να τηρηθεί με αντίστοιχη μείωση των παραδοτέων ποσοτήτων. Επιπλέον, με το εν λόγω έγγραφο, η Επιτροπή ζήτησε να της υποβληθεί επισήμως από τη VEB αίτηση εγκρίσεως των τροποποιήσεων.

Αντιθέτως, όσον αφορά τις τροποποιήσεις σχετικά με τις τιμές και τις πωληθείσες ποσότητες, η Επιτροπή επιβεβαίωσε — στηριζόμενη στα άρθρα 4 και 5 του κανονισμού 1897/92 (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 15) —, αφενός, ότι οι τροποποιήσεις αυτές είχαν συμφωνηθεί από την Exprotkhleб απευθείας με τις προμηθεύτριες επιχειρήσεις, ήτοι όχι υπό συνθήκες ανταγωνισμού με άλλους πιθανούς ενδιαφερόμενους προμηθευτές, και, αφετέρου, ότι οι νέες τιμές δεν συνιστούσαν τους καλύτερους δυνατούς όρους αγοράς, δεδομένου ότι στα τέλη Μαρτίου 1993 οι τιμές που επικρατούσαν στην παγκόσμια αγορά δεν διαφεραν σημαντικά από τις τιμές που ίσχυαν στα τέλη Νοεμβρίου 1992.

Συνεπώς, κατά την οριστικοποίηση των τροποποιήσεων (η οποία πραγματοποιήθηκε την τρίτη εβδομάδα του Μαρτίου με την υπογραφή απλών προσθηκών στις αρχικές συμβάσεις, αλλά με ημερομηνία 23 Φεβρουαρίου 1993), οι παραδοθείσες από την Glencore και την Continentale ποσότητες μειώθηκαν σύμφωνα με τις υποδείξεις των υπηρεσιών της Επιτροπής.

20. Αφού η VEB, το πρώτο δεκαήμερο του Μαρτίου, κοινοποίησε στην Επιτροπή τις νέες προσφορές και τις τροποποιήσεις των αρχικών συμβάσεων, ο αρμόδιος για θέματα γεωργίας επίτροπος πληροφοφόρησε τον οικονομικό εκπρόσωπο της Ρωσικής Ομοσπονδίας, με έγγραφο της 1ης Απριλίου 1993 (στο εξής: απόφαση της 1ης Απριλίου 1993), ότι ήταν διατεθειμένος να εγκρίνει τις τροποποιήσεις σχετικά με τη μετάθεση των ημερομηνιών παραδόσεως και καταβολής του τιμήματος, εφόσον ετηρείτο η συνήθης διαδικασία.

Εξάλλου, κατά την άποψη της Επιτροπής, οι αυξήσεις των τιμών ήταν τόσο εκτεταμένες που δεν αποτελούσαν απλώς προσρμογές, αλλά πραγματικές ουσιώδεις τροποποιήσεις των αρχικών συμβάσεων. Κατά συνέπεια — κατέληγε το έγγραφο της Επιτροπής—, «αν η τροποποίηση των τιμών ή των ποσοτήτων ήταν αναγκαία, θα έπρεπε να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις για τη σύναψη νέων συμβάσεων, οι οποίες θα έπρεπε να υποβληθούν στην Επιτροπή για έγκριση κατ' εφαρμογή της πλήρους συνήθους διαδικασίας (δηλαδή θα έπρεπε, μεταξύ άλλων, να υποβληθούν τουλάχιστον τρεις προσφορές)».

Μόλις έλαβε το έγγραφο της Επιτροπής, η Exprotkhleб, κατά το πρώτο δεκαήμερο του Απριλίου, ανακοίνωσε στην Dreyfus, την Continentale και την Glencore ότι η Επιτροπή είχε αρνηθεί να εγκρίνει τις επενεχθείσες στις αρχικές συμβάσεις προμηθείας τροποποιήσεις.

21. Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως *Glencore II* είναι ανάλογα. Τον Μάιο του 1993, η *Ukrimpex*, κρατική εταιρία στην οποία η Ουκρανία είχε αναθέσει τη διαπραγμάτευση των αγορών σιταριού που αποτελούσαν το αντικείμενο της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως, εξέδωσε πρόσκληση προς υποβολή προσφορών, κατόπιν της οποίας έλαβε επτά προσφορές εκ μέρους εταιριών διεθνούς εμπορίου. Μεταξύ των προσφορών αυτών, επελέγη η προσφορά της *Glencore* διότι — έστω και αν δεν ήταν η χαμηλότερη όσον αφορά την τιμή — ήταν η μόνη που εγγυάτο τη φέρτωση του εν λόγω εμπορεύματος πριν από τις 15 Ιουνίου 1993.

Κατά συνέπεια, στις 26 Μαΐου 1993, η *Glencore* και η *Ukrimpex* συνήψαν σύμβαση για την πώληση 40 424 τόνων σιταριού, στην τιμή των 137,47 ECU ανά τόνο, CIF Free out. Η σύμβαση αυτή κοινοποιήθηκε στις 31 Μαΐου 1993 από τη SEIB στην Επιτροπή προς έγκριση.

Με έγγραφο της 10ης Ιουνίου 1993 προς τον Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως της Ουκρανίας — ο οποίος είχε παρέμβει αυτοπροσώπως ώστε η σύμβαση να εγκριθεί όσο το δυνατόν ταχύτερα —, οι υπηρεσίες της Επιτροπής παρατήρησαν ότι η προσφορά της *Glencore* δεν ήταν η καλύτερη όσον αφορά την τιμή μεταξύ των προσφορών των επιχειρήσεων που είχαν μετάσχει στον διαγωνισμό και ότι η συμφωνηθείσα τιμή ήταν ανώτερη της αποδεκτής, κατέληξαν δε στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να εγκρίνει τη σύμβαση που της είχε υποβάλει η SEIB. Ωστόσο, ενόψει των πειγουσών επισιτιστικών αναγκών του ουκρανικού λαού, η Επιτροπή δήλωσε ότι ήταν διατεθειμένη να ενεργοποιήσει την κοινοτική χρηματοδότηση για την άμεση παράδοση 50 000 τόνων σιταριού, από τα αποθέματα παρεμβάσεως, σε τιμή που θα

μπορούσε να είναι χαμηλότερη κατά 30 US\$ ανά τόνο από εκείνη που είχε ήδη συμφωνηθεί μεταξύ της *Ukrimpex* και της *Glencore*. Ειρήσθω εν παρόδω ότι η παράδοση αυτή αποτέλεσε το αντικείμενο νέας προσκλήσεως προς υποβολή προσφορών, στο πλαίσιο της οποίας και πάλι επελέγη η *Glencore*.

Στις 11 Ιουνίου 1993, η *Ukrimpex* πληροφόρησε την αναιρεσεύουσα ότι η Επιτροπή δεν είχε εγκρίνει τη σύμβαση που συνήφθη στις 26 Μαΐου 1993 και της ζήτησε να αναβάλλει τη μεταφορά του εμπορεύματος. Ωστόσο, η *Glencore*, η οποία είχε ήδη ναυλώσει σκάφος προς τον σκοπό αυτόν, προέβη στην παράδοση 40 000 τόνων σιτηρών, για τα οποία η Ουκρανία ουδέποτε κατέβαλε στην πωλήτρια εταιρία το αντίστοιχο τίμημα, το οποίο ανερχόταν περίπου σε 5 500 000 ECU.

Τέλος, η άρνηση της Επιτροπής να εγκρίνει την εν λόγω σύμβαση επιβεβαιώθηκε με έγγραφο το οποίο απέστειλε στη SEIB στις 12 Ιουλίου 1993 ο αρμόδιος για θέματα γεωργίας επίτροπος (στο εξής: απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993). Αφού υπενθύμιζε ότι, σύμφωνα με τους όρους της συμβάσεως δανείου της 13ης Ιουλίου 1992, η Επιτροπή εκδίδει επιβεβαιωτικά υπομνήματα κατ' απόλυτη κρίση, η απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993 διευκρίνιζε ότι η τιμή που είχε συμφωνηθεί μεταξύ της *Glencore* και της *Ukrimpex* υπερέβαινε κατά πολύ εκείνη την οποία μπορούσε να δεχθεί η Επιτροπή. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορούσε, υπό τις συνθήκες αυτές, να θεωρήσει ότι πληρούται η προϋπόθεση σύμφωνα με την οποία η σύμβαση που της υποβάλλεται προς έγκριση πρέπει να προσφέρει τους ευνοϊκότερους όρους πώλησεως ενόψει των τιμών που συνομολογούνται συνήθως στις διεθνείς αγορές.

## Οι αναίρεσιβαλλόμενες αποφάσεις του Πρωτοδικείου

22. Είχα ήδη την ευκαιρία να αναφέρω ότι κατά της αποφάσεως της 1ης Απριλίου 1993 και της αποφάσεως της 12ης Ιουλίου 1993 ασκήθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου τέσσερις προσφυγές ακυρώσεως από τη Dreyfus, την Continentale και την Glencore.

Επιπλέον, η Glencore (μόνο στην υπόθεση T-491/93 που αφορούσε την απόφαση της 1ης Απριλίου 1993) και η Dreyfus άσκησαν αγωγή αποζημιώσεως για την αποκατάσταση της υλικής ζημίας την οποία ισχυρίζονταν ότι τους προξένησε η Επιτροπή με την (παράνομη όπως υποστήριξαν) άρνηση εγκρίσεως των τροποποιήσεων των συμβάσεων προμηθείας που είχαν συνάψει με την Exporchleb. Τέλος, η Dreyfus ζήτησε επίσης από το Πρωτοδικείο να υποχρεώσει την Επιτροπή να της καταβάλει το συμβολικό ποσό του ενός ECU προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης την οποία υπέστη εξ αιτίας των δηλώσεων ενός υπαλλήλου του οργάνου, σύμφωνα με τις οποίες η Dreyfus είχε μετάσχει σε αθέμιτες πρακτικές κατά τις διαπραγματεύσεις των εν λόγω τροποποιήσεων.

23. Όπως επίσης ανέφερα ανωτέρω, με τις τέσσερις αποφάσεις που εξέδωσε στις 24 Σεπτεμβρίου 1996, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι τις επιχειρήσεις στις οποίες ανατίθεται σύμβαση προμηθείας στο πλαίσιο της εκτελέσεως δανείου χορηγουμένου από την Κοινότητα προς τρίτες χώρες δεν τις

αφορά άμεσα η απόφαση της Επιτροπής<sup>19</sup> η οποία λαμβάνεται έναντι του οικονομικού εκπροσώπου του δανειζομένου κράτους και με την οποία το κοινοτικό όργανο αρνείται να αναγνωρίσει το συμβιβαστό με τις συναφείς κοινοτικές διατάξεις: α) συμβάσεων προμηθείας για τις οποίες έχει υποβληθεί αίτηση εκταμιεύσεως της χρηματοδοτήσεως και οι οποίες έχουν συναφθεί μεταξύ του εξουσιοδοτημένου προς τούτο από το δανειζόμενο κράτος φορέα και των προμηθευτριών επιχειρήσεων (όπως στην περίπτωση της υποθέσεως T-509/93), ή β) τροποποιήσεων που επιφέρονται ενδεχομένως στις συμβάσεις που έχουν ήδη αναγνωριστεί σύμφωνες με την κοινοτική ρύθμιση από την Επιτροπή (όπως στην περίπτωση των τριών άλλων υποθέσεων).

Συγκεκριμένα, κατά το Πρωτοδικείο, οι κοινοτικές κανονιστικές πράξεις και οι συμφωνίες που συνήφθησαν μεταξύ της

19 — Κατά το άρθρο 173, τέτατο εδάφιο, της Συνθήκης, «[κρίθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται με τις ίδιες προϋποθέσεις [με εκείνες που ισχύουν για τις προσφυγές που ασκούνται από κράτος μέλος, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή] να ασκεί προσφυγή κατά των αποφάσεων που απευθύνονται σ' αυτό, καθώς και κατά αποφάσεων που, αν και εκδίδονται ως κανονισμοί ή αποφάσεις που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, το αφορούν άμεσα και ατομικά» (η υπογράμμιση με πλάγιους χαρακτήρες δική μου). Όπως παρατήρησε το Πρωτοδικείο, οι ενστάσεις απαράδεκτου που προέβαλε η Επιτροπή δεν αφορούσαν πάντως την απουσία ατομικού συμφέροντος των αναφερομένων (βλ. τις προμηθειές στις υποσημειώσεις 2 και 4 αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, υπόθεση T-485/93, σκέψη 48, υπόθεση T-491/93, σκέψη 49, υπόθεση T-494/93, σκέψη 49, και υπόθεση T-509/93, σκέψη 41).

Θα παρατηρήσω μόνον ότι, στην υπόθεση T-509/93, η Επιτροπή προέβαλε προς στήριξη της ενστάσεως αιτιώδους έναν δεύτερο λόγο, τον οποίο ωστόσο αφέριψε το Πρωτοδικείο, αντλούμενο από την υποτιθέμενη έλλειψη πράξεως υποκειμένης σε προσφυγή. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, καίτοι η σύμβαση διαιτείται μεταξύ της Κοινότητας, της Ουκρανίας και της SEIB — η οποία διεπύται, σύμφωνα με τη βούληση των συμβαλλομένων, από το αγγλικό δίκαιο — προέβλεπε ρήτρα περί (μη αποκλειστικής) διεθνούς δικαιοδοσίας των αγγλικών δικαστηρίων, ο κοινοτικός δικαστής παραμένει αρμόδιος προς εκδίκαση της προσφυγής ακυρώσεως που ασκείται κατά πράξεις με την οποία η Επιτροπή αγνόησε να αναγνωρίσει το συμβιβαστό μιας συμβάσεως με τους όρους της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως, καθώς και την πράξη αυτή παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι της SEIB, δεδομένου ότι της στερεί το δικαίωμα να υποβάλει αίτηση εκταμιεύσεως του δανείου. Συνεπώς, η απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993 εμπίπτει στην έννοια της «υποκειμένης σε προσφυγή» πράξεως κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης (βλ. προμνησθεία στην υποσημείωση 4 απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, σκέψεις 26 έως 28). Βλ. επίσης κατωτέρω υποσημείωση 26.

Κοινότητας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας (ή, κατά περίπτωση, της Ουκρανίας) προέβλεψαν κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Exportsklub (ή, κατά περίπτωση, της Ukrimprex) και της Επιτροπής. Ενώ ο κρατικός οργανισμός ήταν ο μόνος αρμόδιος να επιλέξει τον αντισυμβαλλόμενο μέσω προσκλήσεως προς υποβολή προσφορών, να διαπραγματευθεί τους όρους της συμβάσεως και να προβεί στη σύναψή της, ο μοναδικός ρόλος της Επιτροπής — ρόλος τα πλαίσια του οποίου το κοινοτικό όργανο, παρά τις επανειλημμένες επαφές που είχε με τον οργανισμό αυτόν και με τις προμηθευτές επιχειρήσεις, δεν φαίνεται να υπερέβη στις επίδικες περιπτώσεις — συνίστατο στην εξακριβωση του κατά πόσον πληρούνταν οι προϋποθέσεις χορηγήσεως της χρηματοδοτήσεως τις οποίες έθετε η κοινοτική ρύθμιση. Συνεπώς, η προμηθευτρια επιχείρηση συνήψε έννομες σχέσεις αποκλειστικώς και μόνο με τον αντισυμβαλλόμενο της, ήτοι τον εκπρόσωπο που είχε εξουσιοδοτηθεί προς σύναψη των συμβάσεων πωλήσεως, η δε Επιτροπή δεν είχε έννομες σχέσεις παρά μόνο με τον οικονομικό εκπρόσωπο του δανειζομένου κράτους.

Κατά συνέπεια — συνεχίζει το Πρωτοδικείο — η παρέμβαση της Επιτροπής — η οποία δεν μπορούσε να προβεί σε καμία άλλη κρίση πέραν της εξακριβώσεως του κατά πόσον πληρούνταν όλες οι προϋποθέσεις της χρηματοδοτήσεως των συμβάσεων που είχαν συνάψει η Exportsklub και η Ukrimprex με τις αναιρεσεύουσες — δεν μπορούσε να επηρεάσει το νομικό κύρος των εν λόγω συμβάσεων ούτε να μεταβάλει τους όρους τους, ιδίως όσον αφορά το τίμημα που συμφώνησαν κατά περίπτωση οι συμβαλλόμενοι. Κατά συνέπεια, οι τροποποιήσεις που συμφωνήθηκαν στις 23 Φεβρουαρίου 1993 από τους συμβαλλόμενους παρέμεναν απολύτως ισχυρές «ανεξάρτητα από την απόφαση της Επιτροπής να μην αναγνωρίσει ότι οι συμβάσεις ήσαν σύμφωνες προς τις εφαρμοστέες διατάξεις»,

δεδομένου ότι η απόφαση αυτή δεν υποκαθιστούσε απόφαση των κατά περίπτωση αρμοδίων εθνικών αρχών.

24. Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, ούτε από το περιεχόμενο της αναβλητικής αιρέσεως (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 17) προκύπτει ότι η απόφαση της 1ης Απριλίου 1993 ή η απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993 αφορούν άμεσα τις αναιρεσεύουσες εταιρίες. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι «το παραδεκτό προσφυγής που ασκείται κατά το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης δεν μπορεί να εξαρτάται από τη βούληση των συμβαλλομένων» να εγκαθιδρύσουν ένα σύνδεσμο μεταξύ της συμβάσεως που έχουν συνάψει και της μελλοντικής αποφάσεως της Επιτροπής όσον αφορά το συμβιβαστό της συμβάσεως αυτής με τους όρους της χρηματοδοτήσεως.

Ως εκ τούτου, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εν λόγω αποφάσεις της Επιτροπής δεν αφορούσαν άμεσα τις εταιρίες Dreyfus, Continentale και Glencore και δεν δέχθηκε ότι οι εν λόγω τρεις εταιρίες μπορούσαν να ασκήσουν παραδεκτώς προσφυγή ακυρώσεως κατά των αποφάσεων αυτών<sup>20</sup>.

25. Από την άλλη πλευρά, το Πρωτοδικείο έκρινε παραδεκτά τα αιτήματα της Dreyfus και της Glencore προς αποκατάσταση της υλικής ζημίας και ικανοποίησε της ηθικής βλάβης που προέβαλαν αντιστοίχως οι δύο αυτές εταιρίες (βλ. ανωτέρω σημείο 22), επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, τον

20 — Βλ. προαναφερθείσες στις υποσημειώσεις 2 και 4 αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, υπόθεση T-485/93 (σκέψεις 48 έως 55), υπόθεση T-491/93 (σκέψεις 49 έως 57), υπόθεση T-494/93 (σκέψεις 49 έως 57) και υπόθεση T-509/93 (σκέψεις 41 έως 49).

αυτοτελή χαρακτηρισμό της αγωγής αποζημιώσεως που ασκείται δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης<sup>21</sup>. Το Πρωτοδικείο έκρινε τελικά ότι η διαδικασία σχετικά με αυτά τα αιτήματα αποζημιώσεως έπρεπε να συνεχιστεί επί της ουσίας. Εξάλλου, κατόπιν της ασκήσεως, εκ μέρους της Dreyfus και της Glencore, των υπό κρίση αιτήσεων αναιρέσεως, οι διαδικασίες στις υποθέσεις T-485/93 και T-491/93 ανεστάλησαν με διατάξεις που εκδόθηκαν, αντιστοίχως, στις 27 Ιανουαρίου 1997 και στις 26 Φεβρουαρίου 1997.

Κατά την άποψη των αναιρεσειουσών, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε διπλή νομική πλάνη καθόσον: i) εφάρμοσε κατά τρόπο εσφαλμένο το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης κρίνοντας τις προσφυγές απαράδεκτες με την αιτιολογία ότι οι επίδικες αποφάσεις της Επιτροπής δεν αφορούσαν τις αναιρεσειούσες άμεσα και ii) υιοθέτησε αντιφατική αιτιολογία ως προς διάφορα ζητήματα.

#### **Οι λόγοι αναιρέσεως που προβάλλουν οι εταιρίες Dreyfus, Continentale και Glencore**

26. Οι αιτήσεις αναιρέσεως που άσκησαν οι τρεις εταιρίες κατά των αποφάσεων που μόλις περιέγραψα στηρίζονται σε λόγους οι οποίοι κατά μεγάλο μέρος συμπίπτουν<sup>22</sup>.

27. i) Ως προς τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, οι αναιρεσειούσες εταιρίες αμφισβητούν τη διαπίστωση του Πρωτοδικείου ότι οι προμηθευτές επιχειρήσεις διατηρούσαν έννομες σχέσεις μόνο με τον κατά περίπτωση αντισυμβαλλόμενό τους στο πλαίσιο της συμβάσεως προμηθείας (και όχι με την Επιτροπή) και ότι, κατά συνέπεια, οι προσβληθείσες αποφάσεις της Επιτροπής ουδόλως επηρέαζαν αυτές τις συμβατικές σχέσεις. Οι αναιρεσειούσες θεωρούν ότι, στηριζόμενο στην αιτιολογία αυτή, το Πρωτοδικείο κακώς δεν έλαβε υπόψη του την πάγια συναφή κοινοτική νομολογία.

21 — Βλ. προμνημοίους στην υποσημείωση 2 αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, υπόθεση T-485/93 (σκέψεις 65 έως 75) και υπόθεση T-491/93 (σκέψεις 62 έως 67). Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή, η οποία είχε ζητήσει να θεωρηθούν απαράδεκτα και τα αιτήματα αποζημιώσεως που είχαν υποβάλει η Dreyfus και η Glencore, δεν μπόρεσε να αποδείξει ότι η υποβολή των αιτημάτων αυτών συνιστούσε καταστρατηγήσιμη διαδικασία στο μέτρο που τα εν λόγω αιτήματα υπέβλεπαν στην πραγματικότητα στην ανάκληση αποφάσεως η οποία είχε καταστεί οριστική. Κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, αυτό ήταν ιδιαίτερα προφανές στην περίπτωση του αιτήματος της Dreyfus προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης, δεδομένου ότι το αίτημα αυτό στηριζόταν σε υποαθήμενη συμπεριφορά της Επιτροπής ανεξάρτητα της πράξεως της οποίας η εταιρία αυτή ζητούσε συγχρόνως την ακύρωσι.

22 — Για λόγους απλοικειότητας, στην ανάλυση που ακολουθεί συνοψίζω, ως εκ τούτου, τους κοινούς — και, εξάλλου, σχεδόν ταυτοσημους — κατά τα ουσιώδη — λόγους αναιρέσεως που προέβλεπαν οι διάφορες αναιρεσειούσες, αποδίδοντας τους σε όλες αδιακρίτως, χωρίς να ασχολούμαι με τις τυπικές διαφορές ως προς την έκθεση και την ανάπτυξη των επιχειρημάτων αυτών στα διάφορα δικόγραφα των τευαρίων υποθέσεων.

Κατά τις αναιρεσειούσες, από την εν λόγω νομολογία προκύπτει ότι το ζήτημα κατά πόσον μια πράξη αφορά ένα πρόσωπο άμεσα πρέπει να εξετάζεται με βάση ένα άλλο κριτήριο, το κριτήριο του κατά πόσον επηρεάζεται η νομική ή πραγματική κατάσταση του προσφεύγοντος, όπως αυτή απορρέει άμεσα από την προσβαλλόμενη πράξη. Κατά τις αναιρεσειούσες, με πολλές αποφάσεις ο κοινοτικός δικαστής έχει δεχθεί ότι μια πράξη μπορεί να αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα έστω και όταν δεν υπάρχει έννομη σχέση με την Επιτροπή ή με τον αποδέκτη της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο τριγωνικών σχέσεων όπως οι επίδικες, οσάκις ένα παρεμβαλλόμενο πρόσωπο (δηλαδή η αρμόδια εθνική αρχή που είναι επιφορτισμένη με την εφαρμογή του κοινοτικού μέτρου) δεν διαθέτει αυτοτελή εξουσία εκτιμήσεως και η απόφαση της ταυτίζεται αναγκαστικά με την απόφαση της Επιτροπής, πρέπει να θεωρείται ότι η απόφαση αφορά τον επιχειρηματία — ο οποίος δεν διαθέτει κανένα μέσο ένδικης προστασίας έναντι της εθνικής αυτής αρχής — άμεσα και ότι ο επιχειρηματίας αυτός μπορεί να ασκήσει παραδεικτώως προσφυγή δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης.

Λαμβανομένων υπόψη ιδίως των περιστάσεων στις υπό κρίση υποθέσεις, η απόφαση της Επιτροπής δεν άφηνε στις αρμόδιες εθνικές αρχές κανένα περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά την εκτέλεση των συμβατικών υποχρεώσεών τους. Συγκεκριμένα, ενόψει του περιεχομένου των συμβάσεων προμηθείας, και ειδικότερα των όρων της ρήτρας αριθ. 4 όσον αφορά την υποχρέωση καταβολής του τιμήματος<sup>23</sup>, η μη χορήγηση του δανείου στην ενδιαφερόμενη Δημοκρατία είχε ως αποτέλεσμα την ανάρρωση της υποχρεώσεώς της προς καταβολή του συμφωνηθέντος τιμήματος (ή, *mutatis mutandis*, του νέου υψηλότερου τιμήματος που προβλέφθηκε με την προσθήκη στις ήδη εγκριθείσες αρχικές συμβάσεις). Επιπλέον, σε όλες τις συγκεκριμένες περιπτώσεις που εξετάζουμε εδώ, η κοινοτική χρηματοδότηση συνιστούσε ότι μόνον αναβλητική αίτηση από την οποία εξηρτάτο νομικώς η εκτέλεση της συμβάσεως, αλλά και τη μόνη ουσιαστική δυνατότητα καταβολής του τιμήματος.

Αφετέρου, κατά τις αναιρεσεύσεις, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή μπο-

ρεί να κάνει αυθαίρετη χρήση της εξουσίας της προς επιβολή κυρώσεων για τη μη τήρηση των όρων χορηγήσεως της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως, όπως αυτοί προβλέπονται στον κανονισμό 1897/92. Συνεπώς, η εξουσία αυτή συνοδεύεται από αντίστοιχη υποχρέωση προσήκουσας ασκήσεώς της, υποχρέωση η τήρηση της οποίας υπόκειται στον έλεγχο του Δικαστηρίου.

28. Επικουρικώς, η Glencore υπενθυμίζει την κοινοτική νομολογία όσον αφορά το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, σύμφωνα με την οποία μπορούν να αφορούν άμεσα τους ιδιώτες τα κοινοτικά μέτρα που συνεπάγονται τη λήψη περαιτέρω μέτρων, το περιεχόμενο των οποίων είναι μετά βεβαιότητος ή μετά μεγάλης πιθανολογήσεως γνωστό.

29. Επιπλέον, η Dreyfus, η Continentale και η Glencore υποστηρίζουν ότι — αντίθετα προς όσα υιοθέτησε το Πρωτοδικείο —, στο πλαίσιο των ειδικών περιστάσεων του συστήματος επείγουσας παροχής βοήθειας που εγκαθίδρυσε η Κοινότητα, οι αμφισβητηθείσες αποφάσεις της Επιτροπής υποκατέστησαν τις αποφάσεις που ενέπιπταν στην αρμοδιότητα των ρωσικών και, κατά περίπτωση, ουκρανικών αρχών.

Ειδικότερα, με την απόφαση της 1ης Απριλίου 1993, η Επιτροπή δήλωσε ότι ήταν διατεθειμένη να εγκρίνει ορισμένες από τις συμβατικές τροποποιήσεις που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ της Exportklesh και των προμηθευτριών επιχειρήσεων (ήτοι τις τροποποιήσεις όσον αφορά την παράταση των προθεσμιών παραδόσεως και καταβολής

23 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 17 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

του τιμήματος), ενώ δεν ενέκρινε άλλες τροποποιήσεις (εκείνες που αφορούσαν τις τιμές και τις αγορασθείσες ποσότητες). Έτσι, η Επιτροπή, «αναδιαμορφώνοντας κατά το δοκούν τις συμβάσεις» στις οποίες τεχνικώς δεν εμπλεκόταν, υποκατέστησε, εν πάση περιπτώσει, τη δική της εκτίμηση στη βούληση των συμβαλλομένων.

Εξάλλου, προκειμένου να τηρήσουν τις δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει έναντι της Dreyfus, της Continental και της Glencore, οι ρωσικές και οι ουκρανικές αρχές εξητάσαντο πλήρως από την αναγνώριση της Επιτροπής ενόψει της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως. Συγκεκριμένα, κατά τις αναιρεσείους, οι αρμόδιες εθνικές αρχές — δεδομένης της αφερεγγυότητάς τους, η οποία ήταν και ο λόγος της χορηγήσεως της οικονομικής βοήθειας από την Κοινότητα —, αφού έλαβαν γνώση του ότι η Επιτροπή είχε εκδώσει απόφαση κρίνοντας μη συμβιβάσιμη με τη χρηματοδότηση τη σύμβαση (ή, *mutatis mutandis*, τις προσθήκες των ήδη εγκριθεισών συμβάσεων), δεν μπορούσαν, εν πάση περιπτώσει, να πραγματοποιήσουν την εισαγωγή σιτηρών σύμφωνα με τις συναφθείσες συμφωνίες, καθόσον η καταβολή του τιμήματος δεν καλυπτόταν (εν όλω ή εν μέρει) από το δάνειο.

30. Κατά τις αναιρεσείους, το Πρωτοδικείο υπέπεσε επίσης σε πλάνη στο μέτρο που στηρίχθηκε — προκειμένου να κρίνει ότι οι προσβληθείσες αποφάσεις της Επιτροπής δεν αφορούσαν τις αναιρεσείους άμεσα — στο γεγονός ότι η επίδραση των πράξεων αυτών στη νομική ή πραγματική τους κατάσταση απέρρεε από προγενέστερη πράξη βουλήσεως.

Καταρχάς, λαμβανομένων υπόψη όλων των κρισίμων στοιχείων, εφόσον η αναβλητική αίτηση απέρρεε άμεσα και αντικειμενικά από την πραγματική και νομική κατάσταση

στην οποία βρίσκονταν αντιστοίχως οι συμβαλλόμενοι στις συμβάσεις προμηθείας, το συμπέρασμα ότι το παραδεκτό των προσφυγών εξηρτάτο από τη βούληση των εθνικών αρχών και των προμηθευτών εταιριών ήταν ανακριβές. Στην πραγματικότητα, η διττή προϋπόθεση από την οποία οι συμβαλλόμενοι εξήρτησαν το κύρος των αντιστοίχων συμβάσεων συνίστατο ακριβώς στην προϋπόθεση την οποία η ίδια η Επιτροπή επέβαλε στις δανειζόμενες Δημοκρατίες, ήτοι στην ανάγκη εγκρίσεως των συμβάσεων αυτών και των ενεργιών πιστώσεων που χορηγούνται για την εξόφληση των παραδιδόμενων αγαθών.

Επιπλέον, ακόμα και αν ευσταθούσε το συμπέρασμα ότι το παραδεκτό των προσφυγών εξαρτήθηκε από τη βούληση των συμβαλλομένων, το Πρωτοδικείο εισήγαγε τελικώς μια πρόσθετη προϋπόθεση, σε σχέση με εκείνες που προβλέπει το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, για το παραδεκτό των προσφυγών ακυρώσεως που ασκούνται από ιδιώτες κατά αποφάσεων των οποίων δεν είναι οι αποδέκτες, ήτοι την προϋπόθεση η ζημία την οποία η προσβαλλόμενη πράξη προξένισε άμεσα στην κατάσταση των προσφευγόντων να μην οφείλεται σε απόφαση την οποία οι εν λόγω προσφεύγοντες έλαβαν ελεύθερα στο πλαίσιο της ασκήσεως της ιδιωτικής αυτονομίας τους.

31. Τέλος, κατά την Glencore, οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις αντίκεινται επίσης στη νομολογία σύμφωνα με την οποία μια πράξη μπορεί να αφορά άμεσα ένα πρόσωπο υπό την έννοια του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ακόμα και όταν δεν υφίσταται έννομη σχέση με το όργανο από το οποίο προέρχεται η προσβαλλόμενη πράξη και ακόμα και όταν η κοινο-

τική διάταξη δεν υποκαθιστά απόφαση των εθνικών αρχών, αλλ' αφήνει ένα ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως στις εθνικές αρχές, το δε περιεχόμενο του μεταγενέστερου μέτρου δεν είναι βέβαιο ή ιδιαίτερος πιθανό.

Ο προσανατολισμός αυτός απορρέει ιδίως από αποφάσεις του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου με τις οποίες έχει επανειλημμένως κριθεί παραδεκτή προσφυγή ακυρώσεως ασκηθείσα από επιχείρηση, πιθανή δικαιούχο κρατικής ενισχύσεως, κατά απόφασης της Επιτροπής απευθυνομένης στο εμπλεκόμενο κράτος μέλος και διαπιστώνουσας το ασυμβίβαστο της εν λόγω ενισχύσεως με την κοινή αγορά.

Όμως, όπως έπραξαν στην υπό κρίση περίπτωση οι αρμόδιες εθνικές αρχές όσον αφορά την καταβολή του τιμήματος για την αγορά των εμπορευμάτων, το κράτος μέλος που χορηγεί την ενίσχυση μπορεί επίσης να συμφωνήσει με τη δικαιούχο επιχείρηση ότι η χορήγηση της ενισχύσεως θα εξαρτάται από την έγκριση της Επιτροπής. Συνεπώς, η θέση της Glencore — η οποία, επιπλέον, ήταν σε συνεχή επαφή με τις υπηρεσίες της Επιτροπής κατά τη διάρκεια της φάσεως που προηγήθηκε της εκδόσεως των προσβαλλομένων αποφάσεων της Επιτροπής — εμφάνιζε, ιδίως από πλευράς διαδικασίας, μεγάλες ομοιότητες με τη θέση δικαιούχου επιχειρήσεως στο πλαίσιο σχεδίου κρατικής ενισχύσεως.

32. ii) Κατά την άποψη των αναιρεσειουσών εταιριών, το Πρωτοδικείο παρέβη επίσης τη γενική αρχή η οποία επιβάλλει σε κάθε δικαιοδοτικό όργανο την υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεών του, δεδο-

μένου ότι η αιτιολογία των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων περιέχει σοβαρές αντιφάσεις. Καταρχάς, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη κρίνοντας ότι — παρά τη διαπιστωμένη ύπαρξη της ως άνω αναβλητικής αιρέσεως στις συμβάσεις προμηθείας (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 17) — οι αποφάσεις της Επιτροπής δεν επηρέαζαν το νομικό κύρος των επιδικών συμβάσεων ούτε μετέβαλλαν τους όρους των συμφωνιών που συνάφθηκαν μεταξύ των συμβαλλομένων.

Ωστόσο, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Εφόσον η εκτέλεση της συμβάσεως εξητάτο από την αναβλητική αίτηση (βλ. ανωτέρω σημείο 27), οι αρνητικές αποφάσεις της Επιτροπής είχαν άμεση επίδραση στη νομική κατάσταση των προμηθευτών επιχειρήσεων, στερώντας τους το δικαίωμα να αξιώσουν το τίμημα (ή τη νέα τιμή) που είχαν συμφωνήσει με την αρμόδια εθνική αρχή.

33. Η Continental υποστηρίζει επιπλέον ότι το Πρωτοδικείο — αφού υπενθύμισε ότι η Επιτροπή είχε ζητήσει από τη VEB να της διαβιβάσει επισήμως την αίτηση εγκρίσεως των προσθηκών στις συμβάσεις προμηθείας, την οποία είχε υποβάλει ήδη η Exportkhib, και παρατήρησε ότι, με την απόφαση της 1ης Απριλίου 1993, η Επιτροπή αρνήθηκε να εγκρίνει τις επενεχθείσες τροποποιήσεις των συμβάσεων αυτών — αντιφάσκει δηλώνοντας ότι η απόφαση της Επιτροπής δεν υποκατέστησε απόφαση των ρωσικών εθνικών αρχών<sup>24</sup>.

24 — Ομοίως, στην υπόθεση T-509/93, το Πρωτοδικείο, καίτοι παρατήρησε ότι, με την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993, «η Επιτροπή γνωστοποίησε επίσημα στη SEIB την άρνησή της να εγκρίνει τη σύμβαση που της είχε υποβληθεί», έφρανε ότι το προσβαλλόμενο μέτρο δεν υποκαθιστούσε απόφαση των ουκρανικών εθνικών αρχών.

Κατά την εν λόγω αναιρεσίουςα, το συμπέρασμα αυτό του Πρωτοδικείου, αφενός, είναι αυθαίρετο, ελλείψει οποιασδήποτε αναλύσεως εκ μέρους του Πρωτοδικείου όσον αφορά τη δυνατότητα λήψεως αυτοτελών αποφάσεως που να μπορεί πράγματι να αποδοθεί στις αρμόδιες εθνικές αρχές, αποφάσεως στην οποία να μπορούν στην πραγματικότητα να αποδοθούν τα βλαπτικά για τις προμηθεύτριες επιχειρήσεις αποτελέσματα· αφετέρου, το συμπέρασμα αυτό αντιφάσκει προς την έμμεση αναγνώριση, εκ μέρους του Πρωτοδικείου, του απλώς «διεκπεραιωτικού» ρόλου τον οποίο διαδραμάτισε η VEB, σύμφωνα με τη βούληση της ίδιας της Επιτροπής.

#### **Οι αμυντικοί ισχυρισμοί και τα επιχειρήματα της Επιτροπής**

34. Η Επιτροπή επικαλείται, καταρχάς, το απαράδεκτο των τεσσάρων υπό κρίση αιτήσεων αναιρέσεως, υποστηρίζοντας ότι οι αιτήσεις αυτές — εξαιρέσει του λόγου αναιρέσεως που συνίσταται στην αντιφατική αιτιολογία — περιορίζονται κατ' ουσίαν στην επανάληψη των λόγων ακυρώσεως και των επιχειρημάτων που είχαν ήδη προβληθεί ενώπιον του Πρωτοδικείου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που στηρίζονται σε πραγματικά περιστατικά τα οποία ρητώς απέρριψε το Πρωτοδικείο.

Κατά τα λοιπά, η ανάλυση του Πρωτοδικείου όσον αφορά τόσο τις συμβάσεις δανείου που συνήφθησαν μεταξύ της Κοινότητας και των ενδιαφερομένων Δημοκρατιών όσο και τις συμβάσεις προμηθείας τις οποίες συνήψαν οι αναιρεσίουςες με τις κρατικές εταιρίες που ήταν επιφορτισμένες με τη διαπραγμάτευση της αγοράς σιταριού αφορά πραγματικά περιστατικά και δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αιτήσεως αναιρέσεως.

Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι αιτήσεις αναιρέσεως όπως αυτές των εταιριών Dreyfus, Continentale και Glencore συνιστούν στην πραγματικότητα απλώς αιτήσεις επανεξετάσεως των προσφυγών ακυρώσεως που ήδη απορρίφθηκαν από το Πρωτοδικείο και, σύμφωνα με το άρθρο 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, δεν εμπíπτουν στην αρμόδιότητά του.

Συνεπώς, μόνον επικουρικώς η Επιτροπή θίγει την ουσία των υπό κρίση υποθέσεων.

35. Προκαταρκτικώς, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η ίδια η ερμηνεία της αναβλητικής αιρέσεως δεν είναι καθόλου σαφής. Συγκεκριμένα, το διαιτητικό δικαστήριο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Μόσχας (ή το αντίστοιχο δικαιοδοτικό όργανο του Κιέβου), μόνο αρμόδιο για την ερμηνεία των επιδίκων συμβάσεων προμηθείας, δεν φαίνεται να έχει αποφανθεί ως προς το ακριβές περιεχόμενο της εν λόγω ρήτηρας. Επιπλέον, στην αλληλογραφία που αντηλλάγη με την Exprokhtleb τις πρώτες ημέρες μετά την έκδοση της αποφάσεως της 1ης Απριλίου 1993, η Dreyfus φαίνεται να ερμηνεύει τη σύμβαση προμηθείας ως «οριστική σύμβαση [a firm contract]»<sup>25</sup>.

25 — Βλ. το έγγραφο αχλήσεως της 6ης Απριλίου 1993 σχετικά με την καταβολή του υψηλότερου τιμήματος, το οποίο απειστάλη με τηλεμοιοτυπία στην Exprokhtleb και με το οποίο η Dreyfus αναφέρει τα εξής: «Ελπίζουμε να αντιλαμβάνεσθε ότι θεωρούμε ότι συνδεσμάστε μαζί οαs με οριστική σύμβαση (...) και εμμένουμε στην εκπλήρωση των συμβατικών οαs υποχρεώσεων» (ελεύθερη μετάφραση).

36. Όσον αφορά τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή παρατηρεί ότι είναι αναγκαίο, για το παραδεκτό προσφυγής ακυρώσεως ασκουμένης κατά αποφάσεως της Επιτροπής, να παράγει η προσβαλλόμενη πράξη αποτελέσματα *δυνάμει του κοινοτικού δικαίου* έναντι του προσφεύγοντος, άλλως η απόφαση δεν τον αφορά άμεσα.

Στις υπό κρίση υποθέσεις, αντιθέτως, κατά την Επιτροπή, τα μόνα αποτελέσματα που επικαλούνται οι αναιρεσείουσες εταιρίες πηγάζουν από «ένα συνδυασμό της αποφάσεως της Επιτροπής και των όρων της συμβάσεως, στην οποία, εξάλλου, η Επιτροπή δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος». Συγκεκριμένα, οι συμβάσεις προμηθείας και οι προσβαλλόμενες αποφάσεις δεν αποτελούσαν μέτρα εκτελέσεως της αποφάσεως 91/658 και του κανονισμού 1897/92 και δεν εμπύπτον, εξάλλου, στην κοινοτική έννομη τάξη<sup>26</sup>.

37. Ούτε μπορεί να θεωρηθεί — πάντοτε σύμφωνα με την Επιτροπή — ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές, στις αντίστοιχες αποφάσεις των οποίων αποδίδεται ευθέως και αυτοτελώς η ζημία που επικαλούνται οι αναιρεσείουσες, ήταν επιφορτισμένες με

αποστολή δημοσίου δικαίου στο πλαίσιο της εφαρμογής μιας κοινοτικής πολιτικής. Οι αποφάσεις των αρχών αυτών να μην προβούν στην καταβολή του τιμήματος (ή του *υψηλοτέρου* τιμήματος) που είχε συμφωνηθεί δεν συνιστούσαν, κατά συνέπεια, μέτρα δημοσίου δικαίου ληφθέντα σε εκτέλεση κοινοτικών αποφάσεων· παρήγαγαν απλώς αποτελέσματα ιδιωτικού δικαίου στις σχέσεις τις οποίες είχαν συνάψει αντιστοίχως η Ukrimpex και η Exportkheib με τις προμηθεύτριες επιχειρήσεις.

Όμως — προσθέτει η Επιτροπή — ο δικαστικός έλεγχος των πράξεων αυτών — που εμπύπτον στο διοικητικό δίκαιο και, επομένως, σε κλάδο του δημοσίου δικαίου — δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να εξαρτάται από συμφωνίες ιδιωτικού δικαίου στις οποίες δεν μετέχει η Επιτροπή.

Αν γίνει δεκτή η συλλογιστική των αναιρεσειουσών, το *locus standi* στο πλαίσιο του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης θα εξηρτάτο όχι από αρχές συναγόμενες από την κοινοτική νομολογία, αλλά από την ύπαρξη ή μη ύπαρξη τέτοιων συμφωνιών, με συνέπεια το υποκειμενικό δίκαιο να υποκαθιστά το αντικειμενικό δίκαιο που πηγάζει από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου.

26 — Κατά την προφορική διαδικασία, οι εκπρόσωποι της Επιτροπής δήλωσαν μάλιστα ότι θα ήταν εξίσου απαράδεκτες, λόγω ελλείψεως πράξεως δυναμένης να προσβληθεί, τυχόν προσφυγές ακυρώσεως των αποφάσεων της 1ης Απριλίου 1993 και της 12ης Ιουλίου 1993 απευθυνθείσες ενώπιον του κοινοτικού δικαστή από τους ίδιους τους αποδέκτες τους, ήτοι την Exportkheib και την Ukrimpex (εξυπακουσμένου ότι οι οργανισμοί αυτοί μπορούν να προσφύγουν στα αρμόδια *εθνικά* δικαιοδοτικά όργανα, και συγκεκριμένα στα αγγλικά δικαστήρια, ασκώντας αγωγή λόγω μη εκτέλεσεως της επίδικης συμβάσεως δανείου). Ωστόσο, το ελεγχόμενο αυτό — όπως οι ίδιοι οι εκπρόσωποι της Επιτροπής παραδέχθηκαν ευθέως — απορρίφθηκε ήδη από το Πρωτοδικείο με την απόφαση στην υπόθεση T-509/93 (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 19) και δεν είναι τυχαίο το ότι η Επιτροπή δεν το επικαλέστηκε σε καμία από τις έγγραφες διαδικασίες στις υπό κρίση υποθέσεις.

Ειδικότερα, αν γίνουν δεκτές οι υπό κρίση αιτήσεις αναιρέσεως, αυτό συνεπάγεται αναγκαστικά μεταστροφή της νομολογίας του Δικαστηρίου όσον αφορά τη χρηματοδότηση των σχεδίων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αναπτύξεως (βλ. κατωτέρω υποσημείωση 31).

38. Αφετέρου, στις υπό κρίση περιπτώσεις, οι αιτήσεις προκαταβολής βάσει των δανείων που χορηγήθηκαν στη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία υποβλήθηκαν στην Επιτροπή από τις εμπλεκόμενες Δημοκρατίες, μέσω των αντιστοίχων οικονομικών εκπροσώπων τους. Εφόσον οι προμηθεύτριες εταιρίες παρέμειναν, αντιθέτως, τελείως αμέτοχες στις αιτήσεις αυτές, αποκλείεται να διαδραμάτισαν η VEB και η SEIB ρόλο απλού μεσάζοντα, μη διαθέτουσες αυτοτελές περιθώριο εκτιμήσεως, μεταξύ των ενδιαφερομένων επιχειρηματιών και της Επιτροπής.

Κατά τα λοιπά — όπως παρατήρησαν οι εκπρόσωποι της Επιτροπής κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση — η συνάφεια που επικαλούνται οι αναιρεσείουσες μεταξύ της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως και της αιτίας της συνάψεως των συμβάσεων προμηθείας (βλ. κατωτέρω υποσημείωση 64) ουδόλως αποδείχθηκε. Συγκεκριμένα, κατά την Επιτροπή, φαίνεται ότι επιχειρήσεις αναλόγου μεγέθους με εκείνο των εταιριών Dreyfus, Continentale και Glencore πώλησαν σιτηρά στη Σοβιετική Ένωση, πριν από τη διάλυσή της, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε σύστημα χρηματοδοτήσεως ή άλλης μορφής συνδρομής εκ μέρους της Κοινότητας.

39. Η Επιτροπή αμφισβητεί, εξάλλου, τα επιχειρήματα της Glencore σύμφωνα με τα οποία το ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής την αφορούσαν άμεσα μπορούσε να συναχθεί τόσο από το κείμενο των δύο προσβαλλομένων αποφάσεων, το οποίο καθιστούσε βέβαιο ή όλως πιθανό ότι, ελλείψει κοινοτικής χρηματοδοτήσεως, οι ρωσικές και οι ουκρανικές αρχές, κατά περίπτωση, δεν θα κατέβαλλαν το συμφωνηθέν τίμημα, όσο και, επικουρικώς, από την κοινοτική νομολογία όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις.

Κατά την Επιτροπή, το αν η προσβαλλόμενη πράξη αφορά ή όχι άμεσα τον ιδιώτη προσφεύγοντα δεν μπορεί να εξαρτάται από παράγοντες — όπως, εν προκειμένω, η φερεγγυότητα των αγοραστριών αρχών και η ικανότητά τους να τηρήσουν τις υποχρεώσεις τους, ή το περιεχόμενο συμφωνίας ιδιωτικού δικαίου — ξένους προς την πράξη αυτή και μη υπαγόμενους στον έλεγχο (ή την αναγνώριση) της αρχής από την οποία προέρχεται η πράξη αυτή. Ειδικότερα, μια αρνητική απόφαση της Επιτροπής αφορά πάντοτε άμεσα μια επιχείρηση που θα μπορούσε ενδεχομένως να λάβει ενίσχυση, ανεξαρτήτως της συμβάσεως η οποία έχει προηγουμένως συναφθεί μεταξύ της επιχειρήσεως αυτής και του κράτους το οποίο χορηγεί την ενίσχυση.

40. Τέλος, όσον αφορά τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως που προβάλλουν η Dreyfus, η Continentale και η Glencore, η Επιτροπή αμφισβητεί ότι το Πρωτοδικείο ανέλυσε τις έννομες συνέπειες της ήδη επανειλημμένως αναφερθείσας αναβλητικής αιρέσεως και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Exportkhlch και η Ukrimpex δεν είχαν ούτε νομική υποχρέωση ούτε τα μέσα να καταβάλουν το συμφωνηθέν τίμημα. Εξάλλου, δεν εναπέκειτο στο Πρωτοδικείο να προβεί στην ανάλυση αυτή, καθόσον η ερμηνεία των συμβάσεων εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των ειδικώς καθορισθέντων διαιτητικών οργάνων (βλ. ανωτέρω σημείο 35). Αντιθέτως, στις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο περιορίστηκε να υπενθυμίσει τα επιχειρήματα των προσφευγουσών.

41. Επιπλέον, ο ισχυρισμός περί αντιφατικής αιτιολογίας πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να απορριφθεί, καθόσον η απόφαση της 1ης Απριλίου 1993 και η απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993 δεν παρήγαγαν, αυτές καθαυτές, κανένα άμεσο αποτέλεσμα όσον αφορά τη θέση των αναιρεσειουσών έναντι

της Exportkheib και, κατά περίπτωση, της Ukimpex. Τέτοια αποτελέσματα είχαν μόνον οι αναβλητικές αιρέσεις τις οποίες οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι περιέλαβαν στις συμβάσεις. Συνεπώς, δικαίως το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εν λόγω αποφάσεις δεν αφορούσαν άμεσα τις τρεις εταιρίες.

42. Η Επιτροπή επαναλαμβάνει, τέλος, ότι κανένα στοιχείο των αναιρεσιβαλλομένων αποφάσεων δεν αποδεικνύει ότι η VEB ενέργησε ως απλός «διεκπεραιωτής» μεταξύ των προμηθευτριών επιχειρήσεων και της Επιτροπής. Η Επιτροπή απαίτησε ώστε οι συμβάσεις που συνάφθηκαν με την Exportkheib να της υποβληθούν από τη VEB διότι η αναγνώριση του συμβιβαστού τους με την κοινοτική ρύθμιση θα δημιουργούσε υποχρέωση οικονομικής φύσεως (ήτοι χρέος το οποίο θα έπρεπε να καλυφθεί από το δάνειο προς τη Ρωσική Ομοσπονδία). Κατά συνέπεια, η Επιτροπή μπορούσε να διαπραγματευθεί μόνο με έναν φορέα αρμόδιο να ενεργήσει χρηματοπιστωτικές πράξεις. Οι σκέψεις αυτές ουδόλως αντιφάσκουν προς το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου ότι οι προσβαλλόμενες αποφάσεις δεν υποκατέστησαν την αρχική επιλογή των προμηθευτών, όπως αυτή πραγματοποιήθηκε, αντιστοίχως, από τις ρωσικές και τις ουκρανικές αρχές.

**Η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Geotronics και η χρησιμότητά της για τον έλεγχο του βασίμου των υπό κρίση αιτήσεων αναιρέσεως**

43. Μετά το πέρας της έγγραφης διαδικασίας, οι αναιρεσείουσες εταιρίες και η Επιτροπή κλήθηκαν, εξάλλου, από το Δικασ-

τήριο να εκφράσουν τη γνώμη τους, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ως προς τις συνέπειες που έχει ενδεχομένως η απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Απριλίου 1997 στην υπόθεση Geotronics (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 1) ως προς τα επιχειρήματα που ανέπτυξαν στο πλαίσιο των υπό κρίση υποθέσεων.

44. Όπως γνωρίζουμε, η δίκη εκείνη αφορούσε αίτηση αναιρέσεως ασκηθείσα από την Geotronics, εταιρία η οποία είχε μετασχηματιστεί σε περιορισμένη πρόσκληση προς υποβολή προσφορών (για την προμήθεια ηλεκτρονικών ταχυμέτρων προοριζομένων να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο προγράμματος μεταρρυθμίσεως του κτηματολογίου), την οποία προκήρυξαν από κοινού η Επιτροπή και η Ρουμανική Κυβέρνηση και επρόκειτο να χρηματοδοτηθεί από το πρόγραμμα PHARE, κατά της αποφάσεως με την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε απαράδεκτη την προσφυγή ακυρώσεως την οποία είχε ασκήσει η εν λόγω εταιρία κατά εγγράφου που της είχε απευθύνει η Επιτροπή.

Πιο συγκεκριμένα, αφού ενημερώθηκε από την εκπροσωπούσα το Ρουμανικό Δημόσιο αρμόδια αρχή ότι η προσφορά της είχε γίνει δεκτή και ότι μια σύμβαση προμήθειας θα υποβαλλόταν προς έγκριση στην αρμόδια προς σύναψή της αρχή, η Geotronics πληροφορήθηκε — με τηλεομοιοτυπία που της απέστειλε η Επιτροπή — ότι η προσφορά της είχε απορριφθεί διότι δεν πληρούσε την — ισχύουσα για την εν λόγω πρόσκληση προς υποβολή προσφορών — προϋπόθεση να κατάγονται τα όργανα που αποτελούσαν το αντικείμενο της προμήθειας από κράτος μέλος ή κράτος συμμετέχον στο πρόγραμμα PHARE.

45. Επιληφθέν προσφυγής ακυρώσεως κατά της ως άνω απόφασης της Επιτροπής, το Πρωτοδικείο — αφού ο Πρόεδρος του απέρριψε αίτηση της προσφεύγουσας για τη λήψη προσωρινών μέτρων<sup>27</sup> — έκρινε τελικά την προσφυγή της Geotronics απαράδεκτη λόγω ελλείψεως πράξεως δυναμένης να προσβληθεί<sup>28</sup>.

Το Πρωτοδικείο υπενθύμισε καταρχάς με την ως άνω απόφαση την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Επιτροπής και των αρχών του δικαιούχου κράτους όσον αφορά την εκτέλεση δράσεων και σχεδίων που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της πολιτικής συνεργασίας της Κοινότητας και, ειδικότερα, στο πλαίσιο των εξωτερικών ενισχύσεων που προβλέπονται από το πρόγραμμα PHARE. Το Πρωτοδικείο παρατήρησε ότι οι συμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα αυτό πρέπει να θεωρούνται ως εθνικές συμβάσεις που συνδέουν μόνο τους εμπλεκόμενους επιχειρηματίες και το δικαιούχο κράτος, στο οποίο εναπόκειται η προετοιμασία, η διαπραγμάτευση και η σύναψη των συμβάσεων.

Αντιθέτως, καμία έννομη σχέση δεν δημιουργείται μεταξύ των επιχειρήσεων που υποβάλλουν προσφορές και της Επιτροπής, η οποία περιορίζεται να λαμβάνει, εξ ονόματος της Κοινότητας, τις αποφάσεις χρηματοδοτήσεως των εν λόγω συμβάσεων. Συνεπώς, έναντι των επιχειρήσεων που υποβάλλουν προσφορές, οι πράξεις της

Επιτροπής δεν μπορούν να αντικαταστήσουν με κοινοτική απόφαση την απόφαση του δικαιούχου κράτους.

Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν δέχθηκε ότι μπορούν εν προκειμένω να υπάρξουν πράξεις της Επιτροπής ικανές να επηρεάσουν τη νομική κατάσταση της υποβάλλουσας προσφοράς επιχειρήσεως και να αποτελέσουν, ως τιοαυτές, αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως, όπως αυτή που άσκησε η Geotronics κατά του προμνησθέντος εγγράφου της Επιτροπής. Το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι, εν πάση περιπτώσει, η Geotronics δεν θα ωφελείτο από την ακύρωση αυτού του εγγράφου, την οποία ζητούσε, καθόσον η ακύρωση αυτή δεν μπορούσε, αυτή καθεαυτή, να θέσει υπό αμφισβήτηση τη σύμβαση η οποία είχε συναφθεί μεταξύ των γερμανικών αρχών και της επιχειρήσεως στην οποία ανατέθηκε η προμήθεια<sup>29</sup>.

46. Ως γνωστόν, η αναιρεσιβληθείσα απόφαση στην οποία μόλις αναφέρθηκα αναιρέθηκε από το Δικαστήριο στο μέτρο που με την απόφαση αυτή είχε απορριφθεί ως απαράδεκτη η προσφυγή που είχε ασκηθεί δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης.

Το Δικαστήριο, ακολουθώντας τις εύστοχες προτάσεις του γενικού εισαγγελέα G. Tesaurο<sup>30</sup>, έκρινε ότι το Πρωτοδικείο είχε υποπέσει σε νομική πλάνη εφαρμόζοντας άνευ ετέρου στην υπόθεση εκείνη την αιτιολογία

27 — Βλ. τη διάταξη της 7ης Ιουλίου 1994, T-185/94 R, Geotronics κατά Επιτροπής (Σύλλογή 1994, σ. II-519).

28 — Βλ. την απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1995, T-185/94, Geotronics κατά Επιτροπής (Σύλλογή 1995, σ. II-2795). Με την ίδια απόφαση, το Πρωτοδικείο απέρριψε επίσης, ως αβάσιμη, την αγωγή αποζημιώσεως που είχε ασκήσει συγχρόνως η Geotronics δυνάμει των άρθρων 178 και 215 της Συνθήκης.

29 — Προμνησθείσα απόφαση, σκέψεις 27 έως 35.

30 — Προτάσεις της 30ης Ιανουαρίου 1997 στην υπόθεση C-395/95 P, Geotronics κατά Επιτροπής (Σύλλογή 1997, σ. I-2273).

στην οποία στηριζόταν η νομολογία σχετικά με τις συμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αναπτύξεως (στο εξής: νομολογία ΕΤΑ)<sup>31</sup>.

Πράγματι — παρατήρησε το Δικαστήριο — η τηλεομοιοτυπία που αποτελούσε το αντικείμενο της προσφυγής και η οποία απευθυνόταν τυπικώς στη Geotronics εκδόθηκε από την Επιτροπή αφού προηγουμένως αυτή είχε ελέγξει αν η προσφορά της αποδέκτης εταιρίας πληρούσε ή όχι τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως που αναφέρονταν στην πρόσκληση προς υποβολή προσφορών.

31 — Βλ. προμνηθεσία στην υποσημείωση 1 απόφαση της 22ας Απριλίου 1997, σκέψη 13. Η νομολογία ΕΤΑ αφορά τις δημόσιες συμβάσεις οι οποίες χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αναπτύξεως (στο εξής: ΕΤΑ), σύμφωνα με τις διατάξεις της δεύτερης Συμβάσεως Συνδέσεως μεταξύ της ΕΟΚ και των αφρικανικών κρατιών και της Μαδαγασκάρης, η οποία υπογράφηκε στη Γαιουντέ στις 29 Ιουλίου 1969, ή της Πρώτης, Δεύτερης και Τρίτης Συμβάσεως μεταξύ των κρατιών ΑΚΕ και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι οποίες υπογράφηκαν στη Λομέ, ανατολώς, στις 28 Φεβρουαρίου 1975, στις 31 Οκτωβρίου 1979 και στις 8 Δεκεμβρίου 1984 (βλ. τις αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 1984, 126/83, STS κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 2769· της 10ης Ιουλίου 1985, 118/83, CMC κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 2325· της 19ης Σεπτεμβρίου 1985, 33/82, Mutri Frères κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 2759· της 24ης Ιουνίου 1986, 267/82, Développement και Clemessy κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 1907· της 14ης Ιανουαρίου 1993, C-257/90, Halsolar κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-9· και της 29ης Απριλίου 1993, C-182/91, Forafrique Burkinahe, Συλλογή 1993, σ. I-2161). Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο με την απόφαση Geotronics (σκέψη 12), σύμφωνα με τη νομολογία ΕΤΑ, τα μέτρα που λαμβάνουν στο πλαίσιο των εν λόγω διαδικασιών οι εκπρόσωποι της Επιτροπής — είτε πρόκειται για μέτρα εγκρίσεως (ή αρνήσεως της εγκρίσεως) της αναθέσεως της συμβάσεως που προτείνεται από τον εθνικό διατάκτη, είτε πρόκειται για θεώρηση (ή άρνηση θεώρησης) της συμβάσεως και των οικονομικών διαταγών πληρωμής — αποκλειστικά αποκλειστικά από να διαπιστώνουν κατά πόσο συντρέχουν οι προϋποθέσεις της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως και δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα να θίξουν την αρχή ότι οι εν λόγω συμβάσεις παραμένουν εθνικές συμβάσεις. Οι επιχειρήσεις που υποβάλλουν προσφορές ή στις οποίες ανατίθενται οι συμβάσεις διατηρούν, ως εκ τούτου, έννομες σχέσεις μόνο με το δικαιούχο κράτος — που είναι αποκλειστικώς υπεύθυνο για την προετοιμασία, τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη των συμβάσεων —, ενώ οι πράξεις των εκπροσώπων της Επιτροπής δεν μπορούν να αντικαταστήθουν με κοινοτική απόφαση την απόφαση που λαμβάνει το εν λόγω κράτος έναντι των επιχειρήσεων αυτών. Σήμερα, το κύριο πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής συνεργασίας για την ανάπτυξη είναι η Έγερση Στήριξης της Λομέ, που υπογράφηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1989 και ισχύει έως τις 29 Φεβρουαρίου 2000.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε, θεωρητικώς, να διακρίνει την απόφαση της Επιτροπής από τη διαδικασία συνάψεως της συμβάσεως, στην οποία εντασσόταν η πράξη αυτή και η οποία προβλεπόταν για τη σύναψη της εθνικής συμβάσεως, και τούτο για δύο λόγους: η απόφαση είχε ληφθεί από την Επιτροπή στο πλαίσιο της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων της και αφορούσε ειδικά μία και μοναδική επιχείρηση η οποία, από το γεγονός απλώς και μόνο της λήψεως του εν λόγω μέτρου, στερούσαν οριστικά κάθε δυνατότητας να της ανατεθεί η σύμβαση.

Βάσει των σκέψεων αυτών, το Δικαστήριο κατέληξε ότι η απόφαση της Επιτροπής παρήγαγε, αυτή καθαυτή, δεσμευτικά αποτελέσματα ικανά να θίξουν τη νομική κατάσταση της Geotronics. Κατά συνέπεια, αναιρέσε την απόφαση του Πρωτοδικείου με την οποία είχε κριθεί απαράδεκτη η προσφυγή ακυρώσεως της εν λόγω εταιρίας<sup>32</sup>.

47. Οι τρεις αναιρεσείουσες στις υπό κρίση υποθέσεις και η Επιτροπή άντλησαν — ως αναμενόμενα — αντίθετα συμπεράσματα από την προμνηθεσία απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Geotronics.

32 — Βλ. την προμνηθεσία στην υποσημείωση 1 απόφαση της 22ας Απριλίου 1997, σκέψεις 12 έως 17. Το Δικαστήριο — κρίνοντας οριστικά επί της προσφυγής ακυρώσεως της Geotronics υπό την έννοια του άρθρου 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου — απέρριψε, εξάλλου, τελικά την προσφυγή ως αβάσιμη (προμνηθεσία απόφαση, σκέψεις 25 έως 29). Ομοίως, το Δικαστήριο απέρριψε ως αβάσιμη την αίτηση αναίρεσεως που άσκησε η Geotronics κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου στο μέτρο που με την απόφαση αυτή είχε απορριφθεί η αίτηση αποζημιώσεως της (προμνηθεσία απόφαση, σκέψεις 19 έως 24).

48. Η Dreyfus, η Continentale και η Glencore επικαλούνται την απόφαση αυτή προς διάλυση κάθε αμφιβολίας ως προς το παραδεκτό των αιτήσεων αναιρέσεώς τους. Κατ' αυτές, με την απόφαση Geotronics, το Δικαστήριο ανταποκρίθηκε στην επιταγή της εξασφαλίσεως συγκεκριμένης δικαστικής προστασίας στους επιχειρηματίες — επιταγή στην οποία δεν ανταποκρινόταν η νομολογία ΕΤΑ.

Οι τρεις εταιρίες παρατηρούν επίσης ότι, στις υποθέσεις που αποτελούν το αντικείμενο της νομολογίας ΕΤΑ, προσφεύγουσα ήταν πάντοτε μια επιχείρηση που είχε μετασχεί σε διαγωνισμό και η οποία προσέβαλλε την πράξη με την οποία η Επιτροπή είχε εγκρίνει την αποφασισθείσα από τις εθνικές αρχές του κράτους ΑΚΕ ανάθεση της συμβάσεως σε άλλη επιχείρηση. Συνεπώς, στο Δικαστήριο προσέφευγε μια επιχείρηση διαφορετική από αυτή στην οποία είχε ανατεθεί η σύμβαση και έναντι της οποίας η Επιτροπή είχε λάβει την προσαλλόμενη απόφαση.

Αντιθέτως, στην υπόθεση Geotronics — υποστηρίζουν οι αναιρεσείουσες —, η μη ανάθεση της συμβάσεως στην προσφεύγουσα εταιρία ήταν άμεση συνέπεια της αποφάσεως της Επιτροπής περί απορρίψεως της προσφοράς της. Οι ρουμανικές αρχές παρέμεναν, από την πλευρά τους, ελεύθερες να της αναθέσουν τη σύμβαση και είχαν όντως πληροφορήσει τη Geotronics σχετικά με την πρόθεσή τους να την προκρίνουν και να της αναθέσουν τη σύμβαση. Η επιλογή αυτή, ωστόσο, συνεπαγόταν ότι η Ρουμανική Κυβέρνηση έπρεπε αναγκαστικά να παραιτηθεί από την κοινωνική χρηματοδότηση. Αφιστάμενο, επ' αυτού του ζητήματος, της αναλύσεως του

Πρωτοδικείου<sup>33</sup> και υιοθετώντας τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο έδειξε ότι θεωρούσε καθαρά θεωρητική αυτή τη δυνατότητα των ρουμανικών αρχών.

Συνεπώς, στην υπόθεση Geotronics, όπως και στις υποθέσεις που αποτελούν το αντικείμενο της νομολογίας ΕΤΑ, οι επιχειρήσεις που μετείχαν σε διαγωνισμό ή στις οποίες είχε ανατεθεί η σύμβαση διατηρούσαν έννομες σχέσεις μόνο με τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Επομένως, κρίνοντας παραδεκτή την προσφυγή της Geotronics, το Δικαστήριο αναθεώρησε προσηκόντως — ενόψει των ιδιαιτέρων περιστάσεων της υποθέσεως — το κριτήριο που είχε εφαρμοστεί στις άλλες αποφάσεις που μόλις υπενθύμισα.

49. Οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι οι αιτήσεις αναιρέσεώς τους πρέπει να έχουν ανάλογη έκβαση και διευκρινίζουν τους λόγους για τους οποίους το Δικαστήριο οφείλει να αποστεί από τη νομολογία ΕΤΑ και στις υπό κρίση υποθέσεις.

Καταρχάς, κατά τις αναιρεσείουσες, η Επιτροπή έλαβε τις αποφάσεις να μην εγκρίνει, κατά περίπτωση, τις προσθήκες στις

33 — Το μέρος της αποφάσεως του Πρωτοδικείου που αναφέθηκε τόνιζε ότι, «κατά τη δημόσια συνεδρίαση, ο εκπρόσωπος της προσφεύγουσας δέχθηκε επ' αυτού ότι, εν προκειμένω, η Ρουμανική Κυβέρνηση ήταν ελεύθερη να αναθέσει την προμήθεια στην Geotronics, παρά την άρνηση της Επιτροπής να της χορηγήσει την ενίσχυση της Κοινότητας» (βλ. προμνηστεύα στην υποσημείωση 28 απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1995, σκέψη 30).

συμβάσεις προμήθειας που συνήψε η Exprotkhleb με τις τρεις αναιρεσεύουσες εταιρίες και τη σύμβαση που συνήφθη μεταξύ της Ukrimprex και της Glencore στο πλαίσιο της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων της.

50. Δεύτερον, οι αποφάσεις κατά των οποίων βάλλουν οι Dreyfus, Continentale και Glencore απευθύνονται ειδικά στις εταιρίες αυτές — σύμφωνα, εξάλλου, με τον άμεσο χαρακτήρα των σχέσεων που δημιουργήθηκαν μεταξύ των τριών αυτών εταιριών και της Επιτροπής τόσο κατά την προπαρασκευαστική φάση όσο και μετά την ανάθεση των δύο συμβάσεων — και παρήγαγαν, αυτές καθεαυτές, δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα έναντι των αναιρεσειουσών. Ειδικότερα, οι αποφάσεις της Επιτροπής στέρησαν οριστικά τις προσφεύγουσες από κάθε δυνατότητα εκτελέσεως των συμβάσεων πωλήσεως με τη συμφωνηθείσα τιμή, η οποία αντικατόπτριζε το επίπεδο τιμών που ίσχυε την εποχή εκείνη στην παγκόσμια αγορά.

Κατά τις αναιρεσειούσες, στην πραγματικότητα, η υποτιθέμενη δυνατότητα των ρωσικών και των ουκρανικών αρχών να καταβάλουν στις τρεις εταιρίες το συμφωνηθέν τίμημα, έστω και αν δεν ελάμβαναν κοινοτική χρηματοδότηση, ήταν, και στην υπό κρίση περίπτωση, καθαρά θεωρητική, και τούτο λόγω της σοβαρής οικονομικής κρίσεως την οποία αντιμετώπιζαν οι δύο Δημοκρατίες την εποχή εκείνη και, ιδίως, λόγω του ότι η αναβλητική αίρεση από την οποία οι συμβαλλόμενοι στις συμβάσεις προμήθειας είχαν εξαρτήσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που είχαν αναλάβει δεν πραγματοποιήθηκε.

Το στοιχείο αυτό μάλιστα επιτρέπει να διακριθούν οι υπό κρίση περιπτώσεις από εκείνες που αποτέλεσαν το αντικείμενο της νομολογίας ETA, καθόσον οι διάφορες διαδοχικές διατυπώσεις της Συμβάσεως της Λομέ δεν προέβλεψαν ρητώς την αυτόματη παραίτηση από την κοινοτική χρηματοδότηση εκ μέρους του κράτους ΑΚΕ το οποίο αποφασίζει να αναθέσει τη σύμβαση σε διαγωνιζόμενο τον οποίο δεν εγκρίνει η Επιτροπή.

51. Ακριβώς λόγω των δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων τα οποία παρήγαγαν οι προσβαλλόμενες αποφάσεις της Επιτροπής έναντι των αναιρεσειουσών δεν έχει καμία σημασία το γεγονός ότι οι αποφάσεις αυτές απευθύνονταν τυπικώς όχι στις τρεις εταιρίες αλλά στους οικονομικούς εκπροσώπους της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας.

52. Οι αναιρεσειούσες φρονούν, τέλος, ότι πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της Επιτροπής ότι — από της απόψεως του χρόνου κατά τον οποίον ελήφθησαν οι αποφάσεις σε σχέση με τη χρονολογική σειρά των πραγματικών περιστατικών — οι υπό κρίση υποθέσεις διαφέρουν από την υπόθεση Geotronics (βλ. κατωτέρω σημείο 57) και προσομοιάζουν, αντιθέτως, με τις περιπτώσεις που αποτέλεσαν το αντικείμενο της νομολογίας ETA.

Στις τελευταίες αυτές υποθέσεις, ακριβώς η τρίτη επιχείρηση, την οποία οι εθνικές

αρχές είχαν αποκλείσει από τη διαδικασία ήδη πριν από την παρέμβαση της Επιτροπής, ήταν εκείνη η οποία ασκούσε την προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως της Επιτροπής. Συνεπώς, μεταξύ της προσφεύγουσας επιχειρήσεως και του δικαιούχου κράτους δεν υπήρχε καμία σύμβαση, η εκτέλεση της οποίας να εξηρτάτο, *de facto* ή *de jure*, από την αναγνώριση της Επιτροπής.

Στις υπό κρίση αιτήσεις ανατρέσεως — υποστηρίζουν οι Dreyfus, Continentale και Glencore — η κατάσταση είναι μάλλον η αντίθετη: οι αρμόδιες εθνικές αρχές ανέθεσαν καταρχάς τις συμβάσεις στις αναρρεσέουσες εταιρίες και, στη συνέχεια, η Επιτροπή αρνήθηκε να εγκρίνει τις ήδη συναφθείσες συμβάσεις, ώστε να χορηγηθεί η συναφής χρηματοδότηση.

53. Από την άλλη πλευρά, ποιες είναι οι παρατηρήσεις της Επιτροπής; Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι εκπρόσωποι του αναρρεσβλήτου οργάνου υπενθύμισαν ότι, όσον αφορά τον ρόλο τον οποίο διαδραματίζει η Επιτροπή, τα πλήρως αποκεντρωμένα συστήματα τεχνικής υποστηρίξεως είναι σε μεγάλο βαθμό ανάλογα, είτε πρόκειται — ειδικότερα — για συμβάσεις χρηματοδοτούμενες από το ETA είτε πρόκειται για συμβάσεις χρηματοδοτούμενες από το πρόγραμμα PHARE.

Και στις δύο περιπτώσεις, η Επιτροπή παρεμβαίνει εξ ονόματος της Κοινότητας ως απλός δανειστής δημοσίων πόρων, αφήνοντας στο δικαιούχο κράτος την ευθύνη της εκτελέσεως του όλου προγράμματος. Αυτή η κατανομή των αρμοδιοτήτων δεν αποκλείει, εξάλλου, τη συχνότατη παροχή προς τις εθνικές αρχές συγκεκριμένων

τεχνικών συμβουλών (π.χ. κατά τη βάση εκπονήσεως των προγραμμάτων που αποτελούν το αντικείμενο της χρηματοδοτήσεως) ή οικονομικής βοήθειας (π.χ. προς αμοιβή των εμπειρογνομόνων στους οποίους έχει ανατεθεί η σύνταξη των όρων της προκηρύξεως του διαγωνισμού) εκ μέρους των υπηρεσιών της Επιτροπής.

54. Δεδομένης της ουσιαστικής ομοιότητας μεταξύ των αποκεντρωμένων συστημάτων χρηματοδοτήσεως ETA και PHARE, η απόφαση Geotronics του Δικαστηρίου πρέπει να αναλυθεί ενόψει των ιδιαίτερων πραγματικών περιστάσεων υπό τις οποίες εκδόθηκε.

Στην περίπτωση εκείνη, η Επιτροπή διέπραξε ένα «χονδροειδές λάθος» υπερβαίνοντας τις αρμοδιότητές της, όταν έλαβε την πρωτοβουλία να απευθυνθεί εγγράφως απευθείας στην ενδιαφερόμενη εταιρία. Κυρίως, η προϋπόθεση να κατάγονται τα προϊόντα που αποτελούσαν το αντικείμενο της συμβάσεως από κράτος μέλος ή από κράτος του προγράμματος PHARE — προϋπόθεση την οποία δεν πληρούσε η προσφορά της Geotronics σύμφωνα με την προσβληθείσα απόφαση της Επιτροπής — δεν προβλεπόταν από την κοινοτική ρύθμιση, τη μόνη την οποία η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόσει, αλλά από τους όρους του διαγωνισμού που είχαν καθορίσει οι γερμανικές αρχές.

55. Αντιθέτως, οι προμνησθείσες ιδιαιτερότητες της περιπτώσεως Geotronics δεν απαντώνται στις υποθέσεις που αποτελούν το

αντικείμενο των παρουσών προτάσεων, και τούτο έστω και αν οι συμφωνίες-πλαίσια που συνήψε η Επιτροπή με τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία εγκαθίδρυσαν ένα αποκεντρωμένο σύστημα το οποίο, καταρχήν, ανταποκρίνεται στα κριτήρια που απορρέουν από τη νομολογία ΕΤΑ.

56. Πρώτον, η Επιτροπή δεν έλαβε στην υπό κρίση περίπτωση πρωτοβουλίες ικανές να διαρρήξουν την έννομη σχέση μεταξύ των προμηθευτριών εταιριών και των κρατικών οργανισμών που ήταν επιφορτισμένοι να διεξαγάγουν τις διαπραγματεύσεις για την ανάθεση της συμβάσεως. Ενώ στην υπόθεση *Geotronics* το έγγραφο της Επιτροπής απευθυνόταν στην ίδια την εταιρία, στις υπό κρίση υποθέσεις, οι προσβαλλόμενες αποφάσεις απευθύνονταν στους οικονομικούς εκπροσώπους των εμπλεκόμενων Δημοκρατιών. Συνεπώς, στις υπό κρίση περιπτώσεις δεν υπήρξε καμία απόφαση της Επιτροπής που να αντικατέστησε την απόφαση των εθνικών αρχών.

57. Επιπλέον, η Επιτροπή θεωρεί ότι η απόφαση της 1ης Απριλίου 1993 και η απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993 είναι διαφορετικής φύσεως από την απόφαση που απευθυνόταν στην *Geotronics*. Συγκεκριμένα, τα μέτρα που προσβάλλονται στο πλαίσιο των υπό κρίση αιτήσεων αναιρέσεως δεν αφορούσαν άρνηση εγκρίσεως των προσφορών που υπέβαλαν οι τρεις εταιρίες στο πλαίσιο των διαγωνισμών, η οποία θα οδηγούσε στον αποκλεισμό τους από τις εν λόγω διαδικασίες. Τα μέτρα αυτά ελήφθησαν σε χρόνο όλως διαφορετικό σε σχέση με την εξέλιξη των πραγματικών περιστατικών, ήτοι σε χρόνο μεταγενέστερο της αναθέσεως των προμηθειών,

της διαπραγματεύσεως και της συνάψεως των συμβάσεων προμηθείας με τις αρμόδιες, κατά περίπτωση, ρωσικές ή ουκρανικές αρχές.

Η διαφορά αυτή όσον αφορά τη χρονολογική σειρά εξηγείται, κατά την Επιτροπή, από το διαφορετικό εύρος των μέσων δικαστικής προστασίας που υφίστανται υπέρ των αναιρεσειουσών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας G. Tesaurο στις προτάσεις του<sup>34</sup>, η *Geotronics* δεν μπορούσε να υποβάλει την προσβαλλόμενη πράξη στον έλεγχο νομιμότητας κανενός άλλου δικαιοδοτικού οργάνου πλην του κοινοτικού δικαστή, δεδομένου ότι, στο πλαίσιο των συμβάσεων που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα PHARE, ο υποβάλλον προσφορά δεν διαθέτει κανένα δικαίωμα προσφυγής σε διαιτητική διαδικασία *ad hoc*. Η περίπτωση των *Dreyfus, Continentale* και *Glencore* είναι διαφορετική. Παρά το απαράδεκτο των προσφυγών που άσκησαν ενώπιον του κοινοτικού δικαστή, οι αναιρεσειούσες διαθέτουν πάντοτε τη δυνατότητα να επικαλεστούν τη ρήτρα διαιτησίας που περιέχεται στις συμβάσεις προμηθείας όσον αφορά τις διαφορές σχετικά με την ερμηνεία και την εκτέλεσή τους<sup>35</sup>, κινώντας την προβλεπόμενη διαδικασία προκειμένου να επιτύχουν την έκδοση, από το διαιτητικό δικαστήριο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Μόσχας (ή το αντίστοιχο δικαστήριο του Κιέβου) αναγνωριστική απόφαση σχετικά με την υποχρέωση της *Exprokhleb* (ή, αντιστοίχως, της *Ukrimpex*) προς καταβολή του τιμήματος κατά τους συμφωνηθέντες όρους.

34 — Ανωτέρω υποσημείωση 30, σημείο 21.

35 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 18 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

**Νομική ανάλυση**

εσφαλμένο χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών<sup>38</sup>.

*ι) Η ένσταση απαραδέκτου των αιτήσεων αναιρέσεως*

58. Κατά τη γνώμη μου, η ένσταση απαραδέκτου που προβλήθηκε από την Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σημείο 34) ενώπιον του Δικαστηρίου κατά των αιτήσεων αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Το άρθρο 51 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου ορίζει ότι απορρίπτεται ως απαράδεκτη κάθε αίτηση αναιρέσεως που περιορίζεται στην αμφισβήτηση των πραγματικών εκτιμήσεων του Πρωτοδικείου<sup>36</sup>. Ωστόσο, το Δικαστήριο είναι ασφαλώς αρμόδιο να ασκήσει τον έλεγχο που του ανατίθεται από το άρθρο 168 Α της Συνθήκης όταν το Πρωτοδικείο, έχοντας διαπιστώσει και εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, τους προσέδωσε νομικό χαρακτηρισμό και συνήγαγε από αυτόν έννομες συνέπειες<sup>37</sup>. Ναι μεν ο αναιρεσείων πρέπει να προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι εφάρμοσε εσφαλμένως τους νομικούς κανόνες των οποίων την τήρηση όφειλε να εξασφαλίσει, η εσφαλμένη αυτή εφαρμογή, όμως, μπορεί να προκύπτει από

Αυτή, όμως, νομίζω πως είναι η ουσία των ισχυρισμών περί παραβάσεως του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης και της γενικής επιταγής αιτιολογήσεως που προβάλλουν οι Dreyfus, Continental και Glencore. Κατά τις τρεις αυτές εταιρίες, τα σφάλματα που διέπραξε το Πρωτοδικείο εξετάζοντας το συμφέρον κάθε μιας από αυτές προς ακύρωση της αποφάσεως της 1ης Απριλίου 1993 και της αποφάσεως της 12ης Ιουλίου 1993 αφορούν — αν εξεταστούν μετά προσοχής — όχι τα διαπιστωθέντα πραγματικά περιστατικά, αλλά τη νομική εκτίμηση αυτών των πραγματικών περιστατικών, την οποία θεωρούν ανεπαρκή και παράλογη. Κατά τα λοιπά, δεν μπορεί, κατ' εμέ, να αμφισβητηθεί ελλόγως ότι οι αναιρεσείουσες εκθέτουν κατά τρόπο σαφή — όπως όφειλαν να πράξουν σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου<sup>39</sup> — τα αμφισβητούμενα στοιχεία των αποφάσεων του Πρωτοδικείου καθώς και τα νομικά επιχειρήματα επί των οποίων στηρίζεται συγκεκριμένα η αίτηση αναιρέσεως των αποφάσεων αυτών.

38 — Βλ. τη διάταξη της 11ης Ιουλίου 1996, C-325/94 P, An Taisce και WWF UK κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1996, σ. 1-3727, σκέψη 30), και την απόφαση της 15ης Μαΐου 1997, C-278/95 P, Sicmens κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1997, σ. 1-2507, σκέψη 44). Π.χ., το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, όταν, σε περίπτωση αιτήσεως αναιρέσεως κατά διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων, ο αναιρεσείων υποστηρίζει ότι το συμφέρον του προς αναστολή της εκτελέσεως της επιδικής αποφάσεως εξετάστηκε ανεπαρκώς, η αίτηση αναιρέσεως δεν περιορίζεται στην αμφισβήτηση των διαπιστώσεων των πραγματικών περιστατικών στις οποίες προέβη ο δικώνας κατά τη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων δικαιοσύνης, αλλά πρέπει να νοείται ως σκοπούσα να καταδείξει ότι η αναιρεσιβάλλομενη διάταξη ενέχει πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά τη νομική εκτίμηση των πραγματικών αυτών περιστατικών (βλ. διάταξη) της 30ής Απριλίου 1997, C-89/97 P(R), Meccia Imcs κατά Επιτροπής, Σύλλογη 1997, σ. 1-2327, σκέψη 40).

36 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση της 2ας Ιουνίου 1994, C-326/91 P, De Compic κατά Καινοβουλίου (Σύλλογη 1994, σ. 1-2091, σκέψεις 29, 38, 41, 50, 57, 72, 75, 86, 88, 90 και 101).

37 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Luaidi κ.λπ. (Σύλλογη 1994, σ. 1-1981, σκέψη 79), και τη διάταξη της 17ης Σεπτεμβρίου 1996, C-19/95 P, San Marco κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1996, σ. 1-4435, σκέψη 39).

39 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, τη διάταξη της 26ης Απριλίου 1993, C-244/92 P, Kurka-Horáči κατά Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (Σύλλογη 1993, σ. 1-2041, σκέψη 9), και την απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, C-153/96 P, De Rijk κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1997, σ. 1-2901, σκέψη 15).

## ii) Η ουσία των αιτήσεων αναίρεσως

59. Ερχόμενος τώρα στην ουσία των υπό κρίση υποθέσεων, θεωρώ ότι πρέπει να υπενθυμίσω προηγουμένως τη γνώμη του Δικαστηρίου όσον αφορά τον άμεσο χαρακτήρα του ενδιαφέροντος που πρέπει να παρουσιάζει για τον προσφεύγοντα η προσβαλλόμενη πράξη, στο πλαίσιο του άρθρου 173 της Συνθήκης.

Ο μηχανισμός τον οποίο καθιερώνει η διάταξη αυτή συνεπάγεται ότι, «σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση παράνομης ενέργειας υπάρχει δυνατότητα αποτελεσματικής νομικής προστασίας των θιγόμενων συμφερόντων»<sup>40</sup>. Ειδικότερα, το τέταρτο εδάφιο (παλαιό δεύτερο εδάφιο) του άρθρου 173 της Συνθήκης «αποβλέπει στην εξασφάλιση της έννομης προστασίας των ιδιωτών σε όλες τις περιπτώσεις όπου, χωρίς να είναι αποδέκτες μιας αποφάσεως, θίγονται από μια κοινοτική πράξη, ασχέτως της εξωτερικής της μορφής, η οποία τους αφορά άμεσα και ατομικά»<sup>41</sup>. Επιπλέον, δεδομένου, αφενός, ότι «η διατύπωση και το γραμματικό νόημα της προαναφερθείσας διατάξεως δικαιολογούν την πιο ευρεία ερμηνεία» και, αφετέρου, ότι «οι διατάξεις της Συνθήκης περί δικαιώματος ακήσεως προσφυγής δεν πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά», το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, — αποφάνθηκε το Δικαστήριο — δεν μπορεί, επί σωπής της Συνθήκης, να ερμηνευθεί στενά<sup>42</sup>.

60. Σύμφωνα με τον προανατολισμό του Δικαστηρίου, είναι ουσιώδες «να αναζητηθεί αν η επίμαχη κοινοτική πράξη έχει

άμεση ισχύ, δηλαδή αν παράγει αυτομάτως αποτελέσματα για τους ιδιώτες ή αν, μεταξύ της πράξεως και των τελευταίων, παρεμβαίνει άλλος παράγων, ιδίως τα κράτη μέλη, που διαθέτει κάποια εξουσία εκτιμήσεως»<sup>43</sup>.

Ως γνωστόν, η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ύπαρξη άμεσου συμφέροντος, αφού αρχικά ακολούθησε έναν προανατολισμό περισσότερο τυπολατρικό, υιοθέτησε με την πάροδο του χρόνου όλο και εναργέστερα τους ορισμούς της θεωρίας η οποία «[αφήνει] περιθώριο, εκτός από μια άμεση τυπική επίπτωση, και για άμεση ουσιαστική επίπτωση της [προσβαλλομένης] αποφάσεως (...) επί ενός προσώπου. Στο ορισμό της τελευταίας αυτής

43 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J.L. Da Cruz Vilaça, της 21ης Ιανουαρίου 1987 στην υπόθεση 333/85, Mannesmann-Röhrenwerke και Benlier κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1987, σ. 1381, συγκεκμημένα στη σ. 1397). Με άλλες λέξεις, το Δικαστήριο ερμηνεύει την προϋπόθεση της υπέρθεσης αμέσου συμφέροντος υπό την έννοια ότι ο αποδέκτης της προσβαλλομένης πράξεως (ασχέτως του αν πρόκειται για κράτος μέλος, όργανο ή άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο) πρέπει να στερείται οποιασδήποτε εξουσίας εκτιμήσεως ως προς την εφαρμογή της εν λόγω πράξεως. Στην περίπτωση αυτή, η επίμαχη πράξη — η οποία δεν απαιτεί από τον αποδέκτη της λήψη εκτελεστικών μέτρων — πρέπει να θεωρείται, αυτή καθαυτήν, ικανή να επηρεάσει τη νομική κατάσταση του προσφεύγοντος, αν επέλθει τον αφορά και ατομικά (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, τις αποφάσεις της 1ης Ιουλίου 1965, 106/63 και 107/63, Tuerfner και Geitold-Improt κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 101, συγκεκριμένα στη σ. 105 της 13ης Μαΐου 1971, 41/70 έως 44/70, International Fruit κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 783, σκέψεις 23 έως 29 της 23ης Νοεμβρίου 1971, 62/70, Bock κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 977, σκέψεις 6 έως 8 της 18ης Νοεμβρίου 1975, 100/74, CAM κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 427, σκέψη 14 της 6ης Μαρτίου 1979, 92/78, Simmenthal κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/1, σ. 407, σκέψεις 25 και 26 της 29ης Μαρτίου 1979, 113/77, NTN Toyo Bearing κ.λπ. κατά Συμβουλίου, Συλλογή τόμος 1979/1, σ. 669, σκέψεις 11 και 12 της 11ης Ιουλίου 1985, 87/77, 130/77, 22/83, 9/84 και 10/84, Salermo κ.λπ. κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, Συλλογή 1985, σ. 2523, σκέψη 31 της 26ης Απριλίου 1988, 207/86, Apesco κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 2151, σκέψη 12 της 19ης Μαΐου 1993, C-198/91, Cook κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. 1-2487, σκέψη 23 της 24ης Μαρτίου 1994, T-3/93, Air France κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. 11-121, σκέψεις 80 και 81 της 29ης Ιουνίου 1994, C-135/92, Fiskano κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. 1-2885, σκέψεις 23 έως 30 της 27ης Απριλίου 1995, T-96/92, CCD de la Société générale des grandes sources κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. 11-1213, σκέψεις 38 έως 46 της 14ης Σεπτεμβρίου 1995, T-480/93 και T-483/93, Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. 11-2305, σκέψη 63 της 22ας Οκτωβρίου 1996, T-266/94, Skibsværftforeningen κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. 11-1399, σκέψη 49 και της 9ης Απριλίου 1997, T-47/95, Terres rouges κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. 11-481, σκέψεις 57 έως 59).

40 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. VerLoren van Themaat της 14ης Οκτωβρίου 1982 στην υπόθεση 11/82, Πειραική-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής (απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1985, Συλλογή 1985, σ. 207, σημείο 4.2 των προτάσεων).

41 — Βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 1970, 69/69, Alcan κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 325, σκέψη 4).

42 — Βλ. απόφαση της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937, συγκεκμημένα στη σ. 941).

εννοίας γίνεται λόγος για άμεσο ουσιαστικό συμφέρον του ενδιαφερομένου στην περίπτωση που μια πράξη κοινοτικού οργάνου προϋποθέτει, βεβαίως, συμπληρωματικό εθνικό μέτρο εκτελέσεως, αλλά είναι δυνατό να προβλεφθεί με βεβαιότητα ή με μεγάλη πιθανότητα ότι το μέτρο εκτελέσεως θα θίξει τον προσφεύγοντα και, επίσης, [ο τρόπος] με τον οποίο θα τον θίξει. (...) [Σ]τη νομολογία διαμορφώθηκε βαθμηδόν μια ορθολογιστική κατανομή αρμοδιοτήτων, στο πλαίσιο της οποίας το Δικαστήριο είναι απευθείας αρμόδιο στην περίπτωση που οι έννομες συνέπειες επί των ενδιαφερομένων, καθώς και η ταυτότητα των τελευταίων, μπορούν να συναχθούν με βεβαιότητα ή με μεγάλη πιθανότητα από την απόφαση, ενώ ο εθνικός δικαστής είναι κυρίως αρμόδιος όταν αυτό δεν συμβαίνει»<sup>44</sup>.

βανε μέτρα ικανά να βλάψουν τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις.

Συνεξετάζοντας την ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή<sup>46</sup> μαζί με την ουσία της υποθέσεως, το Δικαστήριο παρατήρησε με την απόφασή του ότι το γεγονός ότι η Γαλλία παρέμενε *ελεύθερη να θεσπίσει ή όχι* το εγκριθέν γενικό καθεστώς ποσοτώσεων των εισαγωγών «δεν αρκεί για να αποκλείσει το ενδεχόμενο να αφορά η εν λόγω απόφαση τις προσφεύγουσες άμεσα, εφόσον άλλα στοιχεία επιτρέπουν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι έχουν άμεσο ατομικό συμφέρον ασκήσεως προσφυγής»<sup>47</sup>.

61. Η υπόθεση Πειραιϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής<sup>45</sup> εμφανίζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο των παρουσών προτάσεων. Στην υπόθεση εκείνη, το Δικαστήριο έκρινε ότι η προσβαλλόμενη πράξη — δηλαδή η απόφαση με την οποία η Επιτροπή είχε επιτρέψει στη Γαλλική Δημοκρατία να θεσπίσει ένα γενικό καθεστώς ποσοτώσεων στις εισαγωγές νημάτων βάμβακος ελληνικής προελεύσεως — αφορούσε άμεσα τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις (ήτοι την εταιρία Πειραιϊκή-Πατραϊκή και τις κυριότερες άλλες ελληνικές βαμβακοβιομηχανίες που πραγματοποιούσαν εξαγωγές των εν λόγω προϊόντων προς τη Γαλλία) υπό την έννοια του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, καιτοι στην περίπτωση εκείνη ήταν απλώς πιθανό (και όχι βέβαιο) ότι το κράτος μέλος στο οποίο απευθυνόταν η εν λόγω απόφαση θα ελάμ-

Τα «άλλα στοιχεία» στα οποία αναφέρθηκε το Δικαστήριο ήταν τα ακόλουθα: i) η Γαλλική Κυβέρνηση, ήδη προτού της παράοχη την έγκριση η Επιτροπή, διατηρούσε σε ισχύ ένα πολύ περιοριστικό σύστημα

46 — Η προσηγή ήταν απαραδέκτη κατά την Επιτροπή, η οποία υποστήριξε — όσον αφορά ειδικά την έλλειψη άμεσου συμφέροντος — ότι παρόμοιο συμφέρον συντρέχει «στην περίπτωση κατά την οποία μία κοινοτική πράξη αφορά έναν ιδιώτη χωρίς να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και της πράξεως κανένα εθνικό μέτρο. Αντίθετως, στην παρούσα υπόθεση, η προσβαλλόμενη απόφαση απαιτεί τη λήψη εθνικών εκτελεστικών μέτρων από τα οποία και θα προέκυπταν οι άμεσες συνέπειες για τους ιδιώτες. Η Επιτροπή περιορίστηκε στο να επιρρίψει ο' ένα κράτος μέλος να λάβει μέτρα περιορισμού των εισαγωγών ορισμένων προϊόντων συγκεκριμένου κλάδου· η ίδια η απόφαση δεν καθόριζε κανένα σύστημα, αλλά επέτρεπε στη Γαλλία να το θεσπίσει, η οποία πάντως ήταν ελεύθερη να ενεργήσει ή όχι, ή να προβλέψει μεγαλύτερες ποσοτώσεις εισαγωγών ή για συντομότερη περίοδο (...). Το γεγονός (...) ότι η επίδικη απόφαση κοινοποιήθηκε [στη Γαλλική και] στην Ελληνική Κυβέρνηση και όχι στις ελληνικές επιχειρήσεις βάμβακος σινιστά μία εκ των υστέρων απόδειξη ότι πρόκειται για υπόθεση που αφορά αποκλειστικώς τις σχέσεις και τα συμφέροντα της Κοινότητας και ορισμένων κρατών μελών» (προμνησθείσα στην υποσημείωση 40 απόφαση Πειραιϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής, σημείο 3.1 των περιωριστικών).

47 — Προμνησθείσα στην υποσημείωση 40 απόφαση Πειραιϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 7.

44 — Βλ. τις προμνησθείσες στην υποσημείωση 40 προτάσεις του γενικού εισεγγελέα P. VerLoren van Themaat, σημείο 4.6.

45 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 40.

αδειών εισαγωγής νημάτων βάμβακος ελληνικής καταγωγής· ii) η αίτηση εγκρίσεως μέτρων διασφαλίσεως υποβλήθηκε από τις ίδιες τις γαλλικές αρχές και iii) με την αίτηση αυτή ζητήθηκε από την Επιτροπή να εγκρίνει σύστημα ποσοτώσεων εισαγωγής πιο αυστηρό από εκείνο που της εγκρίθηκε τελικά με την προσβληθείσα απόφαση<sup>48</sup>.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι, ενόψει τέτοιων στοιχείων, ήταν συνεπώς λογικό να αναμένεται ότι η Γαλλική Δημοκρατία θα θέσπιζε πράγματι το καθεστώς που είχε εγκριθεί με την απόφαση που αποτελούσε το αντικείμενο της προσφυγής των Ελλήνων εξαγωγέων βάμβακος. Το Δικαστήριο κατέληξε, κατά συνέπεια, στο ότι, «υπό τις περιστάσεις αυτές, η δυνατότητα της Γαλλικής Δημοκρατίας να αποφασίσει να μην κάνει χρήση της ευχέρειας που της παρέσχε η απόφαση της Επιτροπής ήταν καθαρά θεωρητική, καθόσον δεν υπήρχε καμία αμφιβολία για τη βούληση των γαλλικών αρχών να εφαρμόσουν την απόφαση. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επίδικη απόφαση αφορούσε άμεσα τις προσφεύγουσες»<sup>49</sup>.

62. Αυτή η προσέγγιση του Δικαστηρίου, η οποία στηρίζεται στα *ουσιαστικά* άμεσα αποτελέσματα της προσβαλλομένης πράξεως επί της καταστάσεως του προσφεύγοντος, έχει ιδιαίτερα πραγματιστικό χαρακτήρα<sup>50</sup>. Αντιθέτως, η νομολογία ETA ακολουθεί διαφορετικό και περισσότερο τυπολατρικό προσανατολισμό. Αναφέρομαι στην — ενυπάρχουσα στη νομολογία αυτή

— έννοια της τριγωνικής σχέσεως μεταξύ της Επιτροπής, του δικαιούχου κράτους και των επιχειρήσεων που μετέχουν σε διαγωνισμό<sup>51</sup>.

Ως γνωστόν, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι, στο πλαίσιο της τεχνικο-χρηματοπιστωτικής συνεργασίας που εγκαθιδρύθηκε με τις διαδοχικές συμβάσεις της Λομέ, οι πράξεις τις οποίες εκδίδει η Επιτροπή κατά τη διαδικασία αναθέσεως ή εκτελέσεως μιας συμβάσεως χρηματοδοτούμενης από το ETA και συναφθείσας από το συνδεδεμένο κράτος ΑΚΕ δεν αφορούν άμεσα τις επιχειρήσεις που υποβάλλουν συναφώς προσφορές. Κατά το Δικαστήριο, οι πράξεις αυτές αποσκοπούν στο να βεβαιωθεί ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις της χρηματοδοτήσεως και ότι τηρούνται οι προβλεπόμενες διαδικασίες, αφορούν δε αποκλειστικά τις σχέσεις μεταξύ της Επιτροπής και του ενδιαφερομένου κράτους<sup>52</sup>.

63. Όπως και ο γενικός εισαγγελέας G. Tesaurο στην υπόθεση Geotronics<sup>53</sup>, και εγώ θα αποφύγω εν προκειμένω να λάβω θέση ως προς την ορθότητα του προσανατολισμού που υιοθέτησε το Δικαστήριο στο πλαίσιο της νομολογίας ETA όσον αφορά

48 — Προμνησθείσα απόφαση, σκέψη 8.

49 — Προμνησθείσα απόφαση, σκέψεις 9 και 10.

50 — Hl. W. Brown: «Remedies of unsuccessful tenderers for E. D. F.-financed contracts», *Eur. L. Rev.*, 1985, σ. 421, συγχρημμένα στη σ. 424.

51 — Hl. ανωτέρω υποσημείωση 31 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

52 — Hl. τις προμνησθείσες στην υποσημείωση 31 αποφάσεις STS κατά Επιτροπής, σκέψεις 18 και 19, CMC κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 28 και 29, Murri Frères κατά Επιτροπής, σκέψεις 33 και 34, και Halsolar κατά Επιτροπής, σκέψεις 22 έως 26.

53 — Προμνησθείσες στην υποσημείωση 30 προτάσεις της 30ής Ιανουαρίου 1997, σημεία 14 και 20.

το παραδεκτό των προσφυγών που ασκούνται δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης<sup>54</sup>.

Πράγματι, δεν είναι απαραίτητο να λάβω θέση επ' αυτού: οι διαφορές τις οποίες καλείται να κρίνει το Δικαστήριο εντάσσονται σε μια όλως διαφορετική λογική από εκείνη των υποθέσεων της νομολογίας ETA. Όπως υποστήριξαν οι αναιρεσιούσες εταιρίες, οι υπό κρίση διαφορές είναι, κατ' ουσίαν, ανάλογες με τη διαφορά που κρίθηκε με την απόφαση Geotronics.

του δικαιούχου κράτους<sup>55</sup>, είτε η θεώρηση της συμβάσεως που είχε συνάψει ο διατάκτης<sup>56</sup>.

Συνεπώς, ο αποκλεισμός των προσφευγουσών επιχειρήσεων από τη διαδικασία διαγωνισμού στο πλαίσιο της οποίας η σύμβαση ανατέθηκε σε ανταγωνιστικές επιχειρήσεις συνδεόταν άμεσα, τουλάχιστον τυπικώς, με την απόφαση των εθνικών αρχών του κράτους ΑΚΕ. Η πράξη εγκρίσεως ή θεωρήσεως της Επιτροπής δεν επιδρούσε στην εκτίμηση στην οποία είχε ήδη προβεί κατά τρόπο αυτόνομο το κράτος για το οποίο προοριζόταν η χρηματοδότηση, δεν έθιγε το κύρος της συναφθείσας συμβάσεως με την ανάδοχο επιχείρηση και δεν επηρέαζε καν την εκτέλεσή της.

64. Υπενθυμίζω ότι στις διαδικασίες που είχαν ως αντικείμενο τις χρηματοδοτήσεις του ETA, η πράξη του εκπροσώπου της Επιτροπής που προσβαλλόταν με την ευθεία προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου ήταν, κατά περίπτωση, είτε η έγκριση της προτάσεως αναθέσεως της συμβάσεως την οποία είχε καταρτίσει ο εθνικός διατάκτης

65. Οι αρχές που έχουν διατυπωθεί με τη νομολογία ETA δεν μπορούν, ωστόσο, να εφαρμοστούν κατ' αναλογία σε περιπτώσεις όπως αυτή που αφορούσε η απόφαση Geotronics, όπως διευκρίνισε το Δικαστήριο στη σκέψη 13 της αποφάσεως αυτής<sup>57</sup>.

54 — Παρεπιπτόντως, πρέπει να παραδεχθούμε ότι η κριτική που ασκήθηκε στη νομολογία ETA είναι ιδιαίτερα πειστική. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε ότι «η έγκριση, από τον εκπρόσωπο της Επιτροπής ή από τον κύριο διατάκτη, της επλογής ενός συγκεκριμένου διαγωνιζομένου στην οποία έχει προβεί ο εθνικός διατάκτης αφορά άμεσα τους αποκλεισθέντες διαγωνιζόμενους, εφόσον η εξουσία εκτίμησης που διαθέτει το κράτος ΑΚΕ ως προς το αν θα συμμορφωθεί ή όχι με την έγκριση ή την άρνηση εγκρίσεως είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, καθαρά θεωρητική. Σκοπός των διατάξεων περί οικονομικής και τεχνικής συνεργασίας είναι η χορήγηση κοινοτικής χρηματοδοτήσεως σε σχέδια έργων τα οποία άλλως το κράτος ΑΚΕ θα έπρεπε να χρηματοδοτήσει μόνο του ή προσηλεύοντας σε λιγότερο συμφέροντες πηγές χρηματοδοτήσεως (...). Καίτοι η [Δεύτερη] Σύμβαση της Λομέι δεν το προβλέπει ρητώς, από τις διατάξεις θα πρέπει, λογικά να συναχθεί ότι το κράτος ΑΚΕ το οποίο λαμβάνει απόφαση διαφορετική από εκείνη του εκπροσώπου της Επιτροπής θα πρέπει, για να το πράξει αυτό, να παρατηρεί από την κοινοτική χρηματοδότηση. Συνεπώς, μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να αποφασίσει το κράτος ΑΚΕ να αναθέσει τη σύμβαση σε ιδιώτη ο οποίος δεν έχει την έγκριση της Επιτροπής» (W. Brown, όπ.αν., σ. 425, σε ελεύθερη μετάφραση).

Αντίθετα προς τις περιπτώσεις που αποτελούν το αντικείμενο της νομολογίας ETA, η αναρεσιούσα στην υπόθεση Geotronics είχε απολέσει κάθε ουσιαστική δυνατότητα να της ανατεθεί η σύμβαση εξ αιτίας και

55 — Βλ. τις προμνηθείσες στην υποσημείωση 31 αποφάσεις CMC κ.λπ. κατά Επιτροπής (σημεία 3 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα P. VerLoren van Themaat) και Italsolar κατά Επιτροπής, σκέψη 7.

56 — Βλ. προμνηθείσες στην υποσημείωση 31 απόφαση STS κατά Επιτροπής (σημεία 3.3 και 4.1 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα P. VerLoren van Themaat).

57 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 31 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

μόνο της εκδόσεως, από την Επιτροπή, της αμφισβητούμενης αποφάσεως<sup>58</sup>.

66. Κατά τη γνώμη μου, στην ανάλυση όσον αφορά το παραδεκτό των προσφυγών, στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο και η οποία αποτελεί το αντικείμενο των υπό κρίση αιτήσεων αναιρέσεως, πρέπει να εφαρμοστεί ανάλογη συλλογιστική: υπό τις ανωτέρω περιγραφείσες περιστάσεις, το περιθώριο εκτιμήσεως που ενδεχομένως διατηρούσαν οι αρμόδιες ρωσικές και ουκρανικές αρχές όσον αφορά την εφαρμογή των προσβαλλομένων αποφάσεων έπρεπε να εξεταστεί σε σχέση προς τη δυνατότητα που είχαν οι αρχές αυτές να εκτελέσουν τις συμβάσεις χωρίς μεν να τροποποιήσουν τους περί τιμών όρους που

αμφισβήτησε η Επιτροπή, αλλά παραιτούμενες βεβαίως από την κοινοτική χρηματοδότηση η οποία δεν μπορούσε πλέον να τους χορηγηθεί.

Συνεπώς, μόνον αν υπήρχε η δυνατότητα αυτή θα μπορούσε θεμιτώς να θεωρηθεί ότι οι αποφάσεις της 1ης Απριλίου 1993 και της 12ης Ιουλίου 1993 δεν αφορούσαν τις αναιρεσιδούσες στο πλαίσιο των υπό κρίση υποθέσεων.

Τούτου λεχθέντος, θα πρέπει, συνεπώς, να εξεταστεί κατά πόσον τα μέτρα που έλαβε η Επιτροπή έθεσαν υπό αμφισβήτηση την εκτίμηση στην οποία είχαν ήδη προβεί — στο πλαίσιο της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων που προβλέπουν και ρυθμίζουν ο κανονισμός 1897/92 και οι συμφωνίες-πλαίσια — οι αρμόδιες αρχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας, με αποτέλεσμα τα μέτρα αυτά, από μόνα τους, να καταστήσουν αδύνατη, *de facto* ή *de jure*, την εκτέλεση των συμβάσεων προμηθείας, σύμφωνα με τους προπεριγραφέντες όρους.

58 — Υπ' αυτήν την έννοια πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να εκληφθεί η κρίση του Δικαστηρίου που αναφέρω στο κείμενο, έστω και αν είναι λιγότερο κατηγορηματική από την άποψη την οποία εκφράζει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 19 των προμνησθεισών προτάσεων (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 30).

Αναθέτως, δεν νομίζω ότι το Δικαστήριο είχε την πρόθεση να θέσει το θέμα της διαφοράς — την οποία ειλικρινά δεν διακρίνω — μεταξύ του ρόλου και των αρμοδιοτήτων, αντιπάλωτος, της Επιτροπής και του δικαστικού κράτους στο πλαίσιο της αναθέσεως των συμβάσεων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΑ και από το πρόγραμμα PHARE. Συναφώς, ακραλώς δεν είναι τυχαίο ότι η λύση την οποία υιοθέτησε το Δικαστήριο στην υπέρβαση *Geolionics* είναι απολύτως σύμφωνη με τις σκέψεις τις οποίες είχε εκφράσει ήδη το 1983 ο πρόεδρος του δεύτερου τμήματος P. Pescatore, ακριβώς καθήκοντα προέδρου του Δικαστηρίου, στη διάταξη που εξέδωσε — επί αιτήσεως λήψεως προσωρινών μέτρων την οποία υπέβαλαν οι προσφεύγουσες εταιρίες — στην υπόθεση 118/83 R, CMC κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 2583, σκέψη 47· η υποχρέωσή με πλήγους χαρακτήρες δική μου). Πρέπει κυρίως να επιστημανθεί ότι, στην υπόθεση *Geolionics*, όχι μόνον η Επιτροπή είχε παρατηρήσει ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι «η διαδικασία συνάψεως συμβάσεων που θεσπίζει το πρόγραμμα PHARE μπορεί να συγκριθεί με τη διαδικασία που εφαρμόζεται στις συμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το [ΕΤΑ]», αλλά και ότι, στην αιτιολογία του μέρους της αποφάσεως του Πρωτοδικείου που αφορούσε το απαράδεκτο της προσφυγής ακιρότητας, υπήρχε παραπομπή «κατ' ανάλογον» στις αποφάσεις του Δικαστηρίου που αφορούσαν τις δημόσιες συμβάσεις που χρηματοδοτούνταν από το ΕΤΑ (βλ. προμνησθείσα στην υποσημείωση 28 υπέρβαση της 26ης Οκτωβρίου 1995, *Geolionics* κατά Επιτροπής, σκέψεις 23 και 32). Βλ. ανωτέρω σημεία 53 και 54.

67. Οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις περιορίζονται συναφώς — όπως υπενθύμισα ανωτέρω στα σημεία 23 και 24 — στην παρατήρηση ότι οι αποφάσεις με τις οποίες η Επιτροπή αρνήθηκε να χρηματοδοτήσει την πληρωμή του τμήματος της συμβάσεως προμηθείας που είχαν συνάψει οι Dreyfus, Continentale και Glencore, αντιστοίχως, με την Exportkheib και την Uktiņprex δεν έθιξαν το κύρος των εν λόγω συμβάσεων.

Το Πρωτοδικείο φαίνεται ότι θεώρησε ότι, κατά συνέπεια, οι αγοραστές οργανισμοί παρέμεναν *υποχρεωμένοι* να εκτελέσουν τις συμβάσεις αυτές, σύμφωνα με τις τιμές

πωλήσεως που είχαν κατά περίπτωση συμφωνηθεί με τους προμηθευτές: η απόφαση των εθνικών αρχών (σχετικά με την συνολική οικονομικοεμπορική αναπροσαρμογή των επιμέρους συμβατικών καθεστώτων) δεν αντικαταστάθηκε από την απόφαση της Επιτροπής (όσον αφορά το συμβιβαστό των συμβάσεων με τους κοινοτικούς όρους της χρηματοδοτήσεως).

68. Όμως, νομίζω ότι, ακόμα και αν ακολουθηθεί η ανάλυση του Πρωτοδικείου, η οποία στηρίζεται σε καθαρά τεχνικοοικονομική προσέγγιση του ζητήματος, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι οι δύο αρνητικές πράξεις της Επιτροπής δεν επηρέασαν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απέρρεαν, για κάθε συμβαλλόμενο, από τις συμβάσεις προμηθείας.

Είναι αληθές ότι, με τη ρήτρα περί διαιτησίας που περιελάμβαναν οι εν λόγω συμβάσεις<sup>59</sup>, το ζήτημα αυτό εμπλίνει πιθανότατα στην αρμοδιότητα των διαιτητικών δικαστηρίων των εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων, αντιστοίχως, της Μόσχας και του Κιέβου. Ωστόσο, αρκεί να υπενθυμιστεί εδώ ότι, βάσει των όσων συμφωνήθηκαν μεταξύ των διαφόρων συμβαλλομένων, η ενεργοποίηση των συμβάσεων προμηθείας τις οποίες αφορούν οι υπό κρίση αιτήσεις αναιρέσεως εξαρτήθηκε από την αναβλητική αίρεση της αναγνωρίσεως, εκ μέρους της Επιτροπής, του συμβιβαστού των ιδίων των συμβάσεων και των ενεργών πιστώσεων που εξέδωσαν η VEB και η SEIB (αντιστοίχως, κατ' εντολήν της

Exporokhleb και της Ukrimprex) κατ' εφαρμογήν των συμβάσεων αυτών. Ειδικότερα, καμία πληρωμή δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί αν η καθορισθείσα στη σύμβαση προμηθείας τράπεζα δεν ελάμβανε κανονική δέσμευση εξοφλήσεως εκ μέρους της Επιτροπής (ορθότερα, από τη διαχειριστρια τράπεζα της Επιτροπής)<sup>60</sup>.

Οι αναιρεσείουσες εταιρίες, εξάλλου, εξήγησαν, με πειστικό κατά τη γνώμη μου τρόπο, ότι είχαν παραιτηθεί — αφού έθεσαν δεόντως τους αγοραστές οργανισμούς σε υπερχημερία (βλ. ανωτέρω σημείο 35) — από κάθε δική τους πρωτοβουλία για την προβολή των αξιώσεών τους όσον αφορά την εκτέλεση των συμβάσεων ενώπιον των αρμοδίων διαιτητικών οργάνων, ακριβώς διότι είχαν επίγνωση του ότι οι εν λόγω αξιώσεις ήταν προδήλως αβάσιμες ενόψει του σαφούς περιεχομένου της αναβλητικής αιρέσεως.

69. Το Πρωτοδικείο αγνόησε παντελώς τα ανωτέρω επιχειρήματα, και τούτο βάσει του προμνησθέντος κριτηρίου το οποίο εκτίθεται στις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις και σύμφωνα με το οποίο το παραδεκτό των προσφυγών της Dreyfus, της Conipentale και της Glencore δεν μπορούσε να εξαρτάται από τη βούληση των συμβαλλομένων στις διάφορες συμβάσεις προμηθείας. Κατά το Πρωτοδικείο, οι εν λόγω

59 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 18 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

60 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 14 και 17 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

συμβαλλόμενοι δεν μπορούσαν να αποδείξουν την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ της δικαιοπραξίας την οποία είχαν συνάψει και της μεταγενέστερης αποφάσεως της Επιτροπής όσον αφορά το συμβιβαστό της συμβάσεως με τους όρους της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως.

Δεν θα υπεισέλθω στην εξέταση της ορθότητας του κριτηρίου αυτού. Εν πάση περιπτώσει, είναι όλως απίθανο να μπορεί να εφαρμοστεί στις υπό κρίση περιπτώσεις. Πράγματι, δεν πρέπει να λησμονείται ότι, μεταξύ των συμβάσεων προμηθείας τις οποίες συνήψαν η Ρωσική Ομοσπονδία και η Ουκρανία με τις αναιρεσείουσες εταιρίες και των συμβάσεων δανείου που συνήψαν οι δύο Δημοκρατίες με την Επιτροπή υπήρχε — *ανεξαρτήτως της ρητής σχέσεως που απέρρεε από την αναβλητική αίτηση* — ένας αδιαμφισβήτητος και αντικειμενικός κοινωνικοοικονομικός σύδεσμος, τον οποίο αγνόριζε κάθε συμμετέχων στην ανωτέρω περιγραφέα τριγωνική σχέση.

Πράγματι, δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να μη γίνει δεκτό ότι οι δύο συμβαλλόμενοι σε καθεμία από τις συμβάσεις προμηθείας — και, ειδικότερα, οι πωλητές, πεπειραμένοι επιχειρηματίες οι οποίοι ήταν ενήμεροι των κρίσιμων οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι αγοράστριες Δημοκρατίες, οι οποίες πλήττονταν από σοβαρή οικονομική κρίση, όπως σαφώς αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως 91/658 (βλ. ανωτέρω υποσημείωση 7) — παρακινήθηκαν να αναλάβουν τις σχετικές δεσμεύσεις έναντι του αντισυμβαλλομένου τους από την προοπτική της

σχεδόν ταυτόχρονης χορηγήσεως<sup>61</sup> των δανείων στις ενδιαφερόμενες Δημοκρατίες εκ μέρους της Κοινότητας.

Κατά τα λοιπά, όπως παρατήρησαν οι αναιρεσείουσες, ακριβώς αυτές οι συγκεκριμένες λεπτομέρειες της λειτουργίας του μηχανισμού της πληρωμής που καθιερώθηκε με τις συμφωνίες-πλαίσια αποδεικνύουν χωρίς την παραμικρή αμφιβολία ότι οι συμβάσεις προμηθείας *προϋπέθεταν από οικονομικής απόψεως* τη χορήγηση των κοινοτικών δανείων στις δύο Δημοκρατίες, ώστε να καταστεί δυνατή η εκπλήρωση των υποχρεώσεων εξοφλήσεως των αγορασθέντων εμπορευμάτων.

Βάσει των ανωτέρω παρατηρήσεων (βλ. σημεία 8 έως 14), θα ήθελα να επισημάνω ότι, στο πλαίσιο των δύο δανείων που χορηγήθηκαν από την Κοινότητα στη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία για την αντιμετώπιση καταστάσεων ανάγκης, η έκδοση ενεργύων πιστώσεων εκ μέρους των αντιστοίχων οικονομικών εκπροσώπων των

61 — Οι εκπρόσωποι της Επιτροπής αρνήθηκαν, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η χορήγηση του δανείου στη Ρωσική Ομοσπονδία και η σύναψη των συμβάσεων προμηθείας ήταν ταυτόχρονες, υπογραμμίζοντας ότι, ενώ οι εμπορικές συμβάσεις συνάφθηκαν από την Exprokhib και τις αναιρεσείουσες στις 27 και 28 Νοεμβρίου 1992, η συμφωνία-πλαίσιο με τη Ρωσική Ομοσπονδία και η σύμβαση δανείου που προέβλεπε συνάφθηκαν μόλις στις 9 Δεκεμβρίου 1992 και άρχισαν να παράγουν αποτελέσματα μόλις τον Ιανουάριο του 1993. Ειλικρινά δεν αντιλαμβάνομαι πώς μπορεί να αρηθεί κανείς ότι, κατά τη σύναψη των συμβάσεων προμηθείας, οι διαπραγματεύσεις για τη χορήγηση του δανείου βρισκόταν σε πολύ προχωρημένο στάδιο και ότι το γεγονός αυτό το εγνόριζαν — εκτός από τη Ρωσική Ομοσπονδία, δανειολήττρια Δημοκρατία και αγοράστρια των αιτηρών — και οι πωλητές εταιρίες. Δεν πιστώσα επίσης από το επιχειρημα της Επιτροπής ότι, εφόσον οι αναιρεσείουσες είχαν στο παρελθόν συνάψει, χωρίς να υπάρχει χρηματοδότηση ή άλλη μορφή συνδρομής εκ μέρους της Κοινότητας, συμβατικές σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση πριν από τη διάλυσή της, η σχέση την οποία οι τρεις εταιρίες προστάθισαν να αποδείξουν μεταξύ της χορηγήσεως των δανείων στις εμπλεκόμενες Δημοκρατίες και της συνάψεως των συμβάσεων προμηθείας είναι αυθαίρετη. Λεομόνον ότι η Επιτροπή δεν διακρίνει στο, κυρίως από χρονολογικής απόψεως, πλαίσιο στα οποία εντάσσονται αυτές οι συναφθείσες στο παρελθόν συμβάσεις προμηθείας, από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να συναχθεί ότι υπήρχαν ανάλογα προβλήματα αφερεγγυότητας του αγοραστή, ικανά να καταστήσουν αδύνατη ή εξαιρετικά αβέβαιη την εκ μέρους του εκτελεστή της συμβάσεως.

δύο Δημοκρατιών δεν μπορούσε οπωσδήποτε να αρκέσει ώστε να εξασφαλιστεί στις προμηθευτρίες επιχειρήσεις η εξόφληση των παραδιδόμενων εμπορευμάτων, ούτε στην ανταποκρίτρια τράπεζα της VEB ή της SEIB — ενεργούσα ως επιβεβαιούσα τράπεζα κατόπιν αιτήσεως της προμηθευτρίας επιχειρήσεως<sup>62</sup> — τη βεβαιότητα της αποδόσεως των προκαταβληθέντων ποσών. Πράγματι, η εγγύηση της εκτελέσεως της συμβάσεως από τον αγοραστή, την οποία αντιπροσωπεύει η ενέγγυα πίστωση, έχει καταρχήν αξία αντιστοιχούσα στην αξιοπιστία της εκδότριας τράπεζας. Εξάλλου, η αξιοπιστία της VEB και της SEIB κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών ήταν, το λιγότερο, κλονισμένη<sup>63</sup>.

Η βεβαιότητα των προμηθευτών ότι θα εισπράξουν εγκαίρως ολόκληρο το τίμημα της αντιπαροχής τους πήγαζε — υπό την προϋπόθεση ότι οι εμπορικές συμβάσεις θα αναγνωρίζονταν σύμφωνες προς την ισχύουσα κοινοτική ρύθμιση — από τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει η Κοινότητα (υπό την ιδιότητα του δανειστή) έναντι της VEB και της SEIB. Πράγματι, η εκ μέρους της Επιτροπής κάλυψη των ανεκκλήτων πιστώσεων που ανοίχθηκαν από τις τράπεζες αυτές παρείχε προφανή εγγύηση: μια εγγύηση — προσθέτω — καθ' όλα ανάλογη εκείνης η οποία, στην πρακτική του διεθνούς εμπορίου, προσφέρει η επιβεβαίωση μιας ενεργύου πιστώσεως από άλλη τράπεζα με καλύτερο «όνομα».

62 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 16 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

63 — Ειδικότερα, όπως δήλωσαν οι αναφερόμενες κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η VEB είχε πρόσφατα βρεθεί σε αδυναμία να εκπληρώσει την υποχρέωση εξοφλήσεως των δανείων τα οποία είχαν χορηγηθεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες στο πλαίσιο των προγραμμάτων ενισχύσεως του Υπουργείου Γεωργίας, τα οποία, ως εκ τούτου, είχαν ανιστάσει.

Εκείνο που έχει σημασία, συνεπώς, εν προκειμένω δεν είναι η ηθελημένη από τους συμβαλλομένους αναβλητική αίρεση αλλά η *αντικειμενική οικονομική εξάρτηση* των συμβάσεων προμηθείας από τις συμβάσεις δανείου τις οποίες προσυπέθεταν. Η προσθήκη της αναβλητικής αιρέσεως στις συμβάσεις απλώς αντικατόπτριζε την εξάρτηση αυτή<sup>64</sup>.

70. Κατόπιν αυτών, θεωρώ ότι — ιδίως ενόψει των ζητημάτων αρμοδιότητας που έθιξε η Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σημεία 35 και 68) — δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε επιτρεπτή η ενδεδειγμένη εξέταση του κατά πόσον η νομική κατάσταση των αγοραστών ρωσικών και ουκρανικών φορέων σε σχέση προς την εκτέλεση των συμβάσεων που είχαν συναφθεί με τις αναιρε-

64 — Την άποψη αυτή εξέθεσαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση οι αναφερόμενες, οι οποίες αναφέρθηκαν στην έννοια της *αιτίας της συμβάσεως*: η συγκεκριμένη αιτία των συμβάσεων προμηθείας που συνάφθηκαν αντιστοιχώς με την Εκπορκνέκ και την Οκρίπρεκ από τις Dreyfus, Continental και Glencore ήταν η μεταβίβαση της κυριότητας ορισμένων ποσοτήτων σιτηρών με αντιπαροχή την καταβολή του τιμήματος μέσω των οικονομικών πόρων που θα έδεθε στη διάθεση των αγοραστών η Κοινότητα, στο πλαίσιο του μηχανισμού της παροχής ανεκκλήτων ενεργύων πιστώσεων, υπό τον διπλό έλεγχο του συμβιβαστού τους με την κοινοτική ρύθμιση εκ μέρους της Επιτροπής. Επιστημύον ότι, καθ' εναλλακτική διάτυπωση, ο προμηθευτής σπένδαμος μεταξύ της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως και των συμβάσεων προμηθείας θα μπορούσε (ιδίως ελλείψει ρητού όρου) να συναχθεί και από την εφαρμογή της θεωρίας της *presuppositione* του δικαίου δικαίου, ή τυχόν αναλόγων αρχών που ισχύουν στις έννομες τάξεις των λοιπών κρατών μελών, ήτοι — τηρουμένων των αναλογιών — της θεωρίας της *Geschäftsgrundlage* των γερμανικού δικαίου, ή, στο common law, της doctrine of frustration (βλ. G. H. Treitel: *Frustration and Force Majeure*, Λονδίνο, 1994, σ. 579 και 580. D.-M. Philippe: *Pacta sunt servanda. Rebus sic stantibus*, Centre de droit des obligations de la faculté de droit de l'université catholique de Louvain, doc. n° 86/5, Louvain-la-Neuve, 1986, και M. Besson, A. D'Angelo: «Presuppositione», στην *Enciclopedia del diritto*, vol. XXXV, Μιλάνο, 1986, σ. 326). Εν πάση περιπτώσει, είτε γίνει λόγος για μεταγενέστερη έλλειψη της *causa* των συμβάσεων προμηθείας είτε για μεταγενέστερη μη εκτέλεση του αναμενόμενου γεγονότος (διάθεση της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως), το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται ανεξάρτητα από την προκρίσιμη διατύπωση: οι πράξεις με τις οποίες η Επιτροπή κατέστησε οριστικώς μη διαθέσιμα τα δάνεια που είχε χορηγήσει στις δύο Δημοκρατίες οδήγησε, από νομικής απόψεως, στη λύση των συμβάσεων προμηθείας και, συνεπώς, στην ελευθέρωση της Εκπορκνέκ και της Οκρίπρεκ από την υποχρέωση καταβολής στις αναφερόμενες του τιμήματος (ή του υψηλότερου τιμήματος) το οποίο είχαν συμφωνήσει με τις τελευταίες.

σειούσες μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενέχουσα πραγματική ενοχή.

Κατά τα λοιπά, σύμφωνα με την ανάλυση στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο για να καταλήξει στο απαράδεκτο των προσφυγών — έλλειψη αμέσου συμφέροντος της Dreyfus, της Continentale και της Glencore —, αρκούσε να παρατηρηθεί ότι η Exportkheib και η Ukimpex ασφαλώς διατηρούσαν, τουλάχιστον τυπικά, τη δυνατότητα να παραιτηθούν από την κοινοτική χρηματοδότηση και να εκτελέσουν τις συμβάσεις προμηθείας σύμφωνα με τους περί τιμών όρους τους οποίους αμφισβήτησε η Επιτροπή.

Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή — την οποία εξάλλου ήδη έχει απορρίψει το Δικαστήριο στην υπόθεση Geotronics<sup>65</sup> — δεν πρέπει ούτε εδώ να γίνει δεκτή. Κατ' εμέ, συνιστά απλώς μια στείρα έκφραση νομικού φορμαλισμού, και τούτο για τους λόγους που θα εκθέσω στη συνέχεια.

Ακόμα και αν η Ρωσική Ομοσπονδία και η Ουκρανία — ήτοι οι αποδέκτριες (μέσω των αντιστοίχων οικονομικών εκπροσώπων τους) των προσβαλλομένων αποφάσεων της Επιτροπής — διέθεταν άμεσα οικονομικούς πόρους για να ανταποκριθούν στις εκ των συμβάσεων πώλησης υποχρεώσεις τις οποίες είχαν αναλάβει έναντι των τριών εταιριών (ή εναλλακτικές χρηματοδοτικές πηγές έστω και λιγότερο ευνοϊκές από τις κοινοτικές πηγές), δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι δύο Δημοκρατίες είχαν συμφέρον να

εκτελέσουν τις συμβάσεις που συνήψαν με τη Dreyfus, την Continentale και την Glencore παραιτούμενες από την εκταμίευση του κοινοτικού δανείου κατά το αντίστοιχο ποσό. Και τούτο ιδίως διότι τα σιτηρά τα οποία αποτελούσαν το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών είναι ομοιογενές και αντικαταστατό προϊόν. Οι αγοράστριες Δημοκρατίες μπορούσαν εύκολα — έστω και με οριωμένες προβλεπτές καθυστερήσεις στην παράδοση — να το αγοράσουν από τις ανταγωνίστριες μεγάλες εταιρίες διεθνούς εμπορίου, σύμφωνα με τους συμβατικούς όρους που είχαν εγκριθεί από την Επιτροπή.

Εν πάση περιπτώσει, αν αφήσουμε τις υποθετικές σκέψεις για να ξαναγυρίσουμε στα πραγματικά περιστατικά, οι περιστάσεις που περιγράφονται στις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις καταδεικνύουν ότι η Ρωσική Ομοσπονδία και η Ουκρανία δεν διέθεταν άμεσα τους πόρους αυτούς<sup>66</sup>. Εξάλλου, το στοιχείο αυτό δεν αμφισβητήθηκε επί της ουσίας από την Επιτροπή.

66 — Υπενθυμίζεται ότι, κατόπιν της προκλήσεως που απήθυνε ο Αντιπρόεδρος της Γ'Α VI της Επιτροπής στην Exportkheib να μειώσει τα «προβλεπτά υπέλοιπα» των προϊόντων που θα παραδίδονταν από τις προμηθεύτριες εταιρίες, ούτως ώστε οι συμφωνηθείσες το 1993 μεταβολές των τιμών να μην οδηγήσουν σε υπέρβαση του συνολικού ύψους (που είχε ήδη καθοριστεί με το επιβεβαιωτικό υπόμνημα της 27ης Ιανουαρίου 1993) της χρηματοδότησεως που προοριζόταν για τις προμήθειες σιτηρών, μειώθηκαν όντως οι ποσότητες τις οποίες έπρεπε να παραδώσουν αντιστοίχως η Glencore και η Continentale, σύμφωνα με τις υποδείξεις της Επιτροπής (βλ. ανωτέρω σημείο 19). Το πραγματικό αυτό οδηγεί στη σκέψη ότι η Ρωσική Ομοσπονδία δεν διέθετε οικονομικούς πόρους για να πληρώσει τις μεγαλύτερες ποσότητες των οποίων η παράδοση είχε ήδη ανατεθεί στις δύο εταιρίες.

Εξάλλου, όσον αφορά την υπόθεση Glencore II, ανέφερα ήδη ότι ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως της Ουκρανίας είχε απευθείας ζητήσει από την Επιτροπή να εγκρίνει εγκαίρως τη σύμβαση προμηθείας που είχε συναφθεί μεταξύ της Ukimpex και της Glencore αμέσως μετά την κοινοποίησή της από τη SEIB (βλ. ανωτέρω σημείο 21). Σε μεταγενέστερο έγγραφο της 2ας Ιουλίου 1993, ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως της Ουκρανίας ζήτησε από τον αρμόδιο για θέματα γεωργίας επίτροπο να τροποποιήσει τη συμφωνία-πλάσιο της 13ης Ιουλίου 1992 ώστε να καταστεί δυνατό να διατεθεί για την αγορά κριθαριού το μη χρησιμοποιηθέν μέρος της χρηματοδότησεως που είχε ήδη χορηγηθεί για την αγορά αραβόστου και σιταριού.

65 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 33 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

Συνεπώς, επιβάλλεται το ακόλουθο συμπέρασμα: η υποτιθέμενη δυνατότητα (το ζήτημα όμως δεν θα άλλαζε αν προτιμούσαμε να μιλήσουμε για υποχρέωση) των ρωσικών και των ουκρανικών αρχών να εκτελέσουν τις συμβάσεις σύμφωνα με τους συμφωνηθέντες όρους, εφόσον παραιτούντο από την κοινοτική χρηματοδότηση, πρέπει να θεωρηθεί ως καθαρά θεωρητική, όπως ήταν και στην υπόθεση Geotronics η δυνατότητα των ρουμανικών αρχών να αποφασίσουν να αναθέσουν τη συγκεκριμένη σύμβαση στην προσφεύγουσα εταιρία, παρά την απόφαση αποκλεισμού της από τον διαγωνισμό την οποία είχε λάβει η Επιτροπή.

Ενόψει των στοιχείων που αναφέρθηκαν ανωτέρω, δεν υπήρχε — για να δανειστώ την έκφραση που χρησιμοποίησε το Δικαστήριο στην ανωτέρω (βλ. σημείο 61) σχολιασθείσα απόφαση Πειραιϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής — καμία αμφιβολία ως προς τη βούληση των αρχών των δύο Δημοκρατιών να συμμορφωθούν προς τις προσβαλλόμενες αποφάσεις μη καταβάλλοντας τα αντίστοιχα τιμήματα των πωλήσεων τα οποία η Επιτροπή είχε κρίνει ασυμβίβαστα με τους όρους της χρηματοδότησεως, ή τουλάχιστον η ύπαρξη της βουλήσεως αυτής ήταν ιδιαίτερος πιθανή.

71. Οι αποφάσεις περί μη εγκρίσεως, αντιστοιχώς, των προσθηκών στις συμβάσεις προμηθείας που συνάφθηκαν μεταξύ της Exportkhleb και των τριών αναιρεσειουσών εταιριών και της συμβάσεως που συνήφθη μεταξύ της Ukrimrex και της Glencore λήφθηκαν από την Επιτροπή στο πλαίσιο της

ασκήσεως των αρμοδιοτήτων της (όπως αυτές προβλέπονται και ρυθμίζονται από τα άρθρα 4 και 5 του κανονισμού 1897/92, ο οποίος εκδόθηκε βάσει της αποφάσεως 91/658) και στέρησαν την Dreyfus, την Continental και την Glencore (καλώς ή κακώς, δεν έχει εν προκειμένω σημασία) από κάθε ουσιαστική δυνατότητα εκτελέσεως των συμβάσεων προμηθείας οι οποίες τους είχαν ανατεθεί.

Έτσι, οι αποφάσεις της Επιτροπής υποκατέστησαν στην ουσία τις αποφάσεις των αρμοδίων εθνικών αρχών και παρήγαγαν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα για την κατάσταση καθεμιάς από τις τρεις εταιρίες, οι οποίες έχουν, συνεπώς, άμεσο συμφέρον προς άσκηση προσφυγής με αίτημα την ακύρωση των αποφάσεων αυτών.

72. Θεωρώ το συμπέρασμα αυτό απολύτως σύμφωνο προς την απόφαση Geotronics την οποία έχω επανειλημμένως αναφέρει (βλ. ανωτέρω σημείο 46). Πράγματι, το γεγονός ότι, στις υπό κρίση διαδικασίες, η Επιτροπή εξέδωσε τις αποφάσεις κατά των οποίων βάλλουν οι Dreyfus, Continental και Glencore *κατόπιν* — και όχι, όπως στην υπόθεση Geotronics, *προ* — της κατακυρώσεως, της διαπραγματεύσεως και της συνάψεως των συμβάσεων προμηθείας από τις αρμόδιες εθνικές αρχές ουδόλως συνεπάγεται — όπως ισχυρίζεται, αντιθέτως, η Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σημείο 57) — νομική αδυναμία των τριών εταιριών να κάνουν χρήση των μέσων παροχής ένδικης προστασίας που προβλέπει η κοινοτική έννομη τάξη.

Είναι αληθές ότι οι Dreyfus, Continentale και Glencore διατηρούν τη δυνατότητα να επικαλεστούν τη ρήτρα διαιτησίας που περιέχεται στις συμβάσεις προμηθείας προκειμένου να επιτύχουν, ενδεχομένως, την έκδοση αναγνωριστικής διαιτητικής αποφάσεως ως προς την αθέτηση των συμβατικών υποχρεώσεων εκ μέρους της Exportkhlcb (ή, κατά περίπτωση, της Ukimpex). Ωστόσο, το διαιτητικό δικαστήριο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Μόσχας (ή το αντίστοιχο δικαιοδοτικό όργανο του Κιέβου) θα ήταν προδήλως αναρμόδιο να κρίνει το συμβιβαστό της αποφάσεως της 1ης Απριλίου 1993 ή της αποφάσεως της 12ης Ιουλίου 1993 με τις (περιεχόμενες στην απόφαση 91/658 και τον κανονισμό 1897/92) διατάξεις που ρυθμίζουν την εξουσία αναγνωρίσεως, εκ μέρους της Επιτροπής, του συμβιβαστού των εμπορικών συμβάσεων και των ενεργύων πιστώσεων που παρασχέθηκαν για την πληρωμή των εν λόγω προμηθειών. Όπως και στην υπόθεση Geotronics, οι προσβαλλόμενες αποφάσεις της Επιτροπής δεν μπορούσαν να αχθούν, προς έλεγχο της νομιμότητάς τους, από τις αναιρεσείουσες ενώπιον άλλου δικαιοδοτικού οργάνου πλην του κοινοτικού δικαστή.

73. Τέλος, είναι αληθές ότι, στην υπόθεση Geotronics, το παραδέκτο των προσφυγών το οποίο προέβαλε η Επιτροπή και δέχθηκε το Πρωτοδικείο είχε διαφορετικό αντικείμενο από αυτό των τεσσάρων διαδικασιών που εκκρεμούν σήμερα ενώπιον του Δικαστηρίου.

Στην υπόθεση Geotronics, τίθεται υπό αμφισβήτηση *η ίδια η φύση του εγγράφου* το οποίο είχε απευθύνει η Επιτροπή στη Geotronics, ήτοι η δυνατότητα χαρακτηρισμού της πράξεως αυτής ως δυναμένης να αποτελέσει το αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως, στο μέτρο που προοριζόταν να

παραγάγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα ικανά να επηρεάσουν τα συμφέροντα της διαγωνιζομένης επιχειρήσεως<sup>67</sup>. Το ζήτημα όμως αυτό δεν αμφισβητείται στις παρούσες διαδικασίες (με εξαίρεση την υπόθεση T-509/93), ούτε αμφισβητήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου<sup>68</sup>.

Η Επιτροπή, στο πλαίσιο των ενστάσεων απαραδέκτου που έγιναν δεκτές με τις αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, περιορίστηκε να αμφισβητήσει ότι η απόφαση της 1ης Απριλίου 1993 και η απόφαση της 12ης Ιουλίου 1993 — οι οποίες απευθύνονταν, αντιστοίχως, στη VEB και στη SEIB — αφορούν άμεσα τις αναιρεσείουσες εταιρίες<sup>69</sup>. Στην απόφαση Geotronics, αντιθέτως, το Δικαστήριο, αφού χαρακτήρισε την προσβληθείσα απόφαση της Επιτροπής ως πράξη υποκειμένη σε προσφυγή, δεν χρειάστηκε να ελέγξει κατά πόσον η αναιρεσείουσα είχε άμεσα (ή ατομικό) συμφέρον, δεδομένου ότι η τηλεομοιοτυπία της Επιτροπής που απευθυνόταν τυπικώς στη Geotronics είχε χαρακτηριστεί ως πράξη ληφθείσα έναντι της εταιρίας αυτής, υπό την έννοια και προς εφαρμογήν του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης<sup>70</sup>.

Πάντως, η διαφορά αυτή ως προς τα πραγματικά περιστατικά δεν μπορεί να έχει δυσμενείς συνέπειες όσον αφορά το παρα-

67 — Η Επιτροπή είχε υποστηρίξει ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι, στην περίπτωση εκείνη, δεν ήταν το προσβαλλόμενο μέτρο εκείνο που προξένησε στην προσφεύγουσα τη ζημία που ισχυριζόταν ότι υπέστη, αλλά το μεταγενέστερο έγγραφο με το οποίο ο Υπουργός Γεωργίας και Βιομηχανίας Τροφίμων της Ρουμανίας είχε πληροφορήσει την Geotronics ότι δεν θα συνήπτε τη σύμβαση με την επιχείρηση αυτή (βλ. προμνησθείσα στην υποσημείωση 28 απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1995, σκέψη 23).

68 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 19 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

69 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 19 και το συναφές κείμενο των προτάσεων.

70 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 19.

δεκτό των προσφυγών στις υπό κρίση υποθέσεις, για τους λόγους που εξέθεσα ανωτέρω.

Κατά τα λοιπά, όπως αναφέρει σαφώς το τέταρτο εδάφιο του άρθρου 173, στο σύστημα της δικαστικής προστασίας που εγκαθιδρύει η Συνθήκη, οι ιδιώτες έχουν το δικαίωμα (έστω και υπό όρους) να προσβάλλουν με ευθεία προσφυγή τις αποφάσεις που λαμβάνονται (τυπικώς) έναντι άλλων προσώπων. Οι αποφάσεις αυτές πρέπει να θεωρούνται ως αφορώσες κατά τρόπον ανάλογο, πέραν των αποδεκτών τους, και κάθε πρόσωπο το οποίο τις προσβάλλει επικαλούμενο ατομικό και άμεσο συμφέρον<sup>71</sup>. Όπως υπενθύμισα ανωτέρω (βλ. σημείο 59), η διάταξη αυτή έχει ακριβώς ως σκοπό να εμποδίσει τα κοινοτικά όργανα να αποκλείουν ή να περιορίζουν τις προσφυγές των ιδιωτών μέσω της επιλογής της μορφής των πράξεων που εκδίδουν, καθώς και να διευκρινίσει ότι η επιλογή της μορφής αυτής δεν μπορεί να μεταβάλλει τη φύση της πράξεως<sup>72</sup>.

Ας υποθέσουμε πράγματι ότι — μη μεταβαλλομένων των λοιπών περιστατικών — οι αποφάσεις της 1ης Απριλίου 1993 και της 12ης Ιουλίου 1993 είχαν τυπικώς ως αποδέκτες τις αναρρεσείουσες στις υπό κρίση διαδικασίες. Οι αποφάσεις αυτές θα μπορούσαν, σε μια τέτοια περίπτωση, σύμφωνα με τις αρχές που καθόρισε το Δικαστήριο με την απόφαση *Geotronics*, να αποτελέσουν

71 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση της 11ης Ιουλίου 1984, 222/83, *Commune de Differdange* κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 2889, σκέψη 9).

72 — Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση της 17ης Ιουνίου 1980, 789/79 και 790/79, *Calprak* και *Emiliana Lavorazione Frutta* κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980/11, σ. 311, σκέψη 7), τη διάταξη της 13ης Ιουλίου 1988, 160/88 R, *Fédération européenne de la santé animale* κ.λπ. κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1988, σ. 4121, σκέψη 26), καθώς και την προμνησθείσα στην υποσημείωση 43 απόφαση *Terres rouges* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 39.

αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως εκ μέρους των τριών αυτών εταιριών.

Αν αυτό ευσταθεί, δεν αντιλαμβάνομαι πώς μπορεί να συναχθεί διαφορετικό συμπέρασμα για μόνο τον λόγο ότι, στις υπό κρίση περιπτώσεις, η Επιτροπή επέλεξε να απευθύνει τις προσβαλλόμενες πράξεις όχι στην *Dreyfus*, την *Continentrale* ή την *Glencore*, αλλά, αντιστοίχως, στους οικονομικούς εκπροσώπους της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας.

74. Κατά το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, «αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναίρει την απόφαση του Πρωτοδικείου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει».

Η επί της ουσίας κρίση επί των διαφορών που έχουν υποβληθεί στο Δικαστήριο θα απαιτήσει αναπόφευκτα εξέταση των πραγματικών περιστατικών προκειμένου να εκτιμηθούν οι λόγοι ακυρώσεως που προέβαλαν αρχικά η *Dreyfus*, η *Continentrale* και η *Glencore* και τους οποίους το Πρωτοδικείο δεν είχε ακόμα την ευκαιρία να εξετάσει με τις επί των ενστάσεων παραδέκτου αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 1996. Επιπλέον και κυρίως, οι αγωγές αποζημιώσεως τις οποίες άσκησαν η *Dreyfus* και η *Glencore* δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης εκκρεμούν ακόμα ενώπιον του Πρωτοδικείου στις υποθέσεις T-485/93 και T-491/93. Οι σκέψεις αυτές με ωθούν να προτείνω την αναπομπή των υπό κρίση υποθέσεων στο Πρωτοδικείο.

## Πρόταση

Ενόψει των ανωτέρω στοιχείων, προτείνω στο Δικαστήριο:

- να αναιρέσει τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 24ης Σεπτεμβρίου 1996 στις υποθέσεις T-485/93, T-491/93, T-494/93 και T-509/93, στο μέτρο που με τις αποφάσεις αυτές κρίθηκαν απαράδεκτες οι προσφυγές που άσκησαν αντιστοίχως οι εταιρίες Louis Dreyfus & Cie, Compagnie Continentale (France) SA και Glencore Grain Ltd (πρώην Richco Commodities Ltd) με αίτημα την ακύρωση της απόφασης της 1ης Απριλίου 1993, και η εταιρία Glencore με αίτημα την ακύρωση της απόφασης της 12ης Ιουλίου 1993, και να κρίνει τις προσφυγές αυτές παραδεκτές και
  
- να αναπέμψει τις παρούσες υποθέσεις ενώπιον του Πρωτοδικείου.